هاوڕێ باخەوان

ڕۆژی شۆڕش
یان
ڕۆژی تیرۆر

گەر خۆرئاوا بەکارو کردەوەکانی خۆیدا نەچێتەوەو کەمێك خەمی زەوینشینەکان بەگشتی نەخوات. ئەوا نەك خۆرئاوا ئاساییش و ئەم خۆشیو بێکێشەییەی ئێستای لەدەست ەدات، بەڵکو بەهۆی هەر ئەو چەکانەی کە خۆیان دروستیان کردووە! ئەو پلانێتەی کە ئێمە لەسەری دەژین و پێی دەگوترێت زەوی لەبەریەك هەڵدەوەشێت و زیانەکانیشی بۆ مرۆڤ و مرۆڤایەتیو شارستانی ئەوەندە گەورە دەبێت کەکەس نەتوانێت بۆ نەوەی داهاتووی بگێڕێتەوە. چونکە ئەوکات نە بوونەوەرێك بوونی دەبێت پێی بگووترێت مرۆڤ، نە پلانێتێکیش لەهەسارەی خۆردا بوونی دەبێت کە پێی بگووترێت زەوی!....

رۆژی شۆڕش
یان
رۆژی تیرۆر

هاوڕێ باخەوان

بیرو بۆچوونێکی کوردانەی خۆرهەڵاتییانەیە

بەرامبەر ئەو ناداد پەروەرییانەی کە لە جیهاندا روودەدەن

ناوی پەڕتووك: ڕۆژی شۆڕش یان ڕۆژی تیرۆر
نووسەر: هاوڕێ باخەوان
نەخشەسازیو بەرگ: کۆمپیوتەر دەریا
سەرپەرشتی چاپ: عەبدوڵڵا قڕگەیی
چاپی یەکەم: ٢٠٠٣ هۆڵندا
چاپی دووەم: ٢٠٠٣ کوردستان
تیراژ: ٥٠٠ دانە
چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری
لەکتێبخانەی بەڕێوەبەرایەتی گشتیی ڕۆشنبیریو هونەر لەهەولێر ژمار
ژمارە (٣٠١)ی ساڵی ٢٠٠٣ی دراوەتێ

پێشکەشە :

بەگیانی پاکی حەمە تەلانی

یەکەم
گیانبەخشی
رۆژی
شۆڕش

سوپاسێکی زۆر بۆ هاوبیرانم:

کاک بەختیاری شەمەیی لە هۆڵندا،

کاک ڕێبوار کەریم وەلی لە هەولێر،

کاک ئاکۆ محەممەد لە هەولێر و

کاک بەرهەم مانوو لە هۆڵندا

بۆ ئەو تێبینییە بەنرخانەی کە پێشکەشی ئەم نووسینەیانکرد. . .

ڕۆژی شۆڕش یان ڕۆژی تیرۆر[١]

٢٠٠١/٩/١٧

ڕۆژی سێشەممەی ١١ی سێپتێمبەری ٢٠٠١ جیهان خرۆشا. لەم ڕۆژەدا چوار فڕۆکەی سیڤیل لەلایەن چەند تیرۆریستێکەوە فڕێنران. تیرۆریستەکان بەخۆیان و "سێ دانە"[٢] لەو فڕۆکە فڕێنراوانەوە خۆیان کێشا بەهەردوو باڵەخانەی ناوەندی بازرگانیی جیهانی لەنیوٚڕك و باڵەخانەی پنتاگۆن لەواشنتۆن. سەرئەنجامی ئەم کردەوەیە، گەلێك مەزن بوو. چوارەمین فڕۆکەی فڕێنراو لەبارودۆخێکی تەمومژاویدا لەلایەن ئێف شازدە ئامریکییەکان خرایە خوارەوە. بەپێی ڕاپۆرتی چاودێرەکان ئەم فڕۆکەیەی دواییان دەبووایە خۆی بکێشایە بەباڵەخانەی کۆشکی سپی لەواشەنتۆندا. دیارە ئەمە ڕاستە چونکە سێیەمین فڕۆکە کە خۆیی کێشا بەپنتاگۆندا، بەسەر کۆشکی سپیدا فڕیبوو و دەیتوانی خۆیی پێدابکێشێت. بەڵام لەبەرئەوەی بەرنامەی ئەو ئەوێ نەبووە، بۆیە پنتاگۆنی هەڵبژاردووەو کۆشکی سپیی بۆ هاوتیرۆرانی فڕۆکەی چوارەم داناوە[٣].

---

(١) ئەم نووسینە لەڕاستیدا وتارێکی بچکۆلەی ناو ڕۆژنامەی (میدیا)ی خۆشەویست بوو و بەم شێوەیە تاڕادەیەك فراوان بوو، بڕوانە: ڕۆژی شۆڕش.. ڕۆژی تیرۆڕ- ڕۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٠٨، ٢٠٠١/١٠/١٥- هەولێر- کوردستان.

زۆربەی سەرچاوەکانی ئەم نووسینە ئەو هەواڵانەی ڕۆژنامە هۆڵەندیو عەرەبییەکانی هاوکات لەگەڵ ڕووداوەکانی ١١ی سێپتێمبەری ٢٠٠١ن. هەروەها سوودیش لەپەڕتووکی (دوای هەژانی دونیا)ی هاوبیرم کاك ڕێبوار کەریم وەلی وەرگیراوە.

(٢) دیارە ڕووداوەکانی ١١ی سێپتێمبەر زۆر بارودۆخی ڕوونو ئاشکرا نییە هەربۆیە وشەی "سێ دانە"م خستە ناو کەوانەوە، چونکە هەندێك دەنگوباس واڕادەگەیەنێت کە ڕووداوەکەی پنتاگۆن فڕۆکە نەبووە، بەڵکو لەئەنجامی "بۆمبێك"ەوە بووە. . .

(٣) ئەمە زنجیرەی ڕووداوەکانی ڕۆژی ٢٠٠١/٩/١١ە:

* کاتژمێر ٨,٤٥ (٦,٤٥ بەکاتی باشووری کوردستان) فڕۆکەیەکی سیڤیل خۆیی کێشا بەیەکێك لە باڵەخانەکانی ناوەندیابزرگانیی جیهاندا لەشاری نیوٚرك.

بەهۆی ئەم ڕووداوەوە هەردوو باڵەخانەی ناوەندی بازرگانیی جیهانی کە پێیان دەگووترا (باڵەخانەی دووانە- توینگ تاوەر) داڕمانە خوارەوە، زیانی پنتاگۆنیش[٤] گەلێك زۆر بوو، هەزاران مردوو، ترس، ملیاران دۆلار زیان بۆ ئابووریی جیهانی بەگشتیو ئابووریی ئامریکی بەتایبەتی. . .

ترسی ئەم هێرشە گەیشتە ڕادەیەکی واهی کە سەرۆکی ئامریکا (جۆرج بووش) بۆ ماوەی ١٠ کاژێر لەنێو فڕۆکەیەکدا بەئاسمانەوە بمێنێتەوەو

---

* کاتژمێر ٩,٠٣فڕۆکەیەکی تر خۆیی کێشا بەباڵەخانەی دووەمی ناوەندی بازرگانیی جیهانی.
* کاتژمێر ٩,٢٤ (جۆرج بوش)ی سەرۆکی ئامریکا لە فلۆریداوە ڕایگەیاند کە ئەمە هێرشێکی تیرۆریستییە.
* کاتژمێر ٩,٤٠تەواوی فڕۆکەخانەکانی ئامریکا داخران.
* کاتژمێر ٩,٤٣ فڕۆکەیەکی تر خۆیی کێشا بەوەزارەتی بەرگریی ئامریکا (پنتاگۆن) لەشاری واشەنتۆن دی سی.
* کاتژمێر ٩,٤٥کۆشکی سپی کۆکرایەوەو تەواوی ئەندامانی ڕەوانەی ژێرزەمین کران.
* کاتژمێر ٩,٥٣وەزارەتی دەرەوەی ئامریکا بەپەلە گوازرایەوە.
* کاتژمێر ١٠,٠٥باڵەخانەی باشووری ناوەندی بازرگانیی جیهان داڕمایە خوارەوە.
* کاتژمێر ١٠,١٠بەشێکی پنتاگۆن ڕووخا.
* کاتژمێر ١٠,٢٥ بۆمبێك کە لە ئوتومبیلێکدا دانرابوو لەبەردەم وەزارەتی دەرەوەی ئامریکا لەواشەنتۆن تەقییەوە.
* کاتژمێر ١٠,٢٨باڵەخانەی باکووری ناوەندی بازرگانیی جیهان داڕمایە خوارەوە.
* کاتژمێر ١٠,٤٥تەواوی باڵەخانە فیدڕاڵییەکانی واشەنتۆن گوێزرانەوە.
* کاتژمێر ١١,١٨کۆمپانیای هاتووچۆی ئاسمانی، ئامێریکان ئێرلاینس ڕایگەیاند کە دوو فڕۆکەی بە ١٥٦کەسەوە دیارنییە.
* کاتژمێر ١١,٢٦ کۆمپانیای هاتووچۆی ئاسمانی، یونایتد ئێرلاینس ڕایگەیاند کە دوو فڕۆکەی دیارنییە.

(٤) زیانەکانی پنتاگۆن تائێستا بەڕاستی نەزانراوە، چونکە میدیای ئامریکیو خۆرئاوایی زۆرتر گرنگییاندا بەهەردوو باڵەخانەی توینگ تاوەرو تاڕادەیەك ئەوەی پنتاگۆن شاردرایەوە. "لەوانەیە" زیانی پنتاگۆن زۆر زۆرتر بێت لەوەی ناوەندی بازرگانی، بەڵام کەی ئامارێکی ڕاستی زیانەکانی پنتاگۆن ئاشکرا دەکرێت!، ئەوەیان پەیوەندیی بەئاساییشی نەتەوەیی ئامریکییەوە هەیە. . .

نەوێرێت لە هیچ شوێنێك بنیشێتەوە. دیارە لەماوەی ئەو ١٠ کاژێرەدا ٤ فڕۆکەی جەنگیی ئێف ١٦ش پاسەوانیی سەرۆکیان دەکرد بەئاسمانەوە. لەو ڕۆژەدا بۆ ماوەی ١٠ کاژێر سەرکردایەتیی باڵای ئامریکا بۆشاییەکی گەورەی تێکەوتبوو، کە ئەمە هێزکارێکی خراپی بۆ دڵنەوایی ئامریکاییەکان هەبوو..

دەربارەی زیانی گیانی، بەپێی دوا ڕاپۆرتی ئامریکییەکان خۆیان لەو دوو باڵەخانەیەدا ٢٨٢٣ کەس کوژران. لەمانە لاشەی ١٧٣٠ کەسیان بەهیچ جۆرێك نەدۆزرانەوە. نزیکەی ٢٠ هەزار پارچە لاشە دۆزراونەتەوەو تا کاتی ئەم نووسینە نەزانراوە هی کێن.

لابردنی پاشماوەکانی ئەو دوو باڵەخانەیە لەڕۆژی ٢٠٠١/٩/١١ەوە تارۆژی ٢٠٠٢/٥/٣٠ی خایاند!.

ئەم ڕووداوە بەگەورەترین ڕووداوی تیرۆریستی دادەنرێت لەدژی ئامریکاو بەدرێژایی مێژوو.

ڕووداوەکانی ١١ی سێپتێمبەری ٢٠٠١ شتێکی زۆر سەیرو سەمەرە بوو بۆ هەر یەکێك لەئێمە. ئەو وێنانەی کە لەسەر تەلەڤزیۆن دەمانبینین، نوێو ترسناك بوون. چونکە سەیرە مرۆ ببینێت کەسێك ئەو فڕۆکەیەی کە خۆی لێی دەخوڕێت، ئاڕاستەی باڵاخانەیەکی بکات کە هەزاران مرۆڤ کاری تێدا دەکەنو یەکەمین کەسیش کە لەو کارەساتەدا لەناوبچێت خۆی بێت!.

١١ی سێپتێمبەر، ئەو ڕۆژەیە کە دەبووایە چل ساڵ بەر لەئێستا جیهانی بهەژاندایە!.

چل ساڵ پێش ئەو ڕووداوەو بەتەواوەتیو لەڕۆژی ١١ی سێپتێمبەری ١٩٦١دا، لەشکری داگیرکەری ئێراق هێرشی کردە سەر باشووری کوردستان. هەزاران سەربازی عەرەبی بەپاڵپشتی فڕۆکە، تانك، تۆپو هتد.. کوردستانی بندەستی ئێراقیان کردە ئاگرو وێرانە.

زیان گەلێك زۆر بوو، زۆرترینی قوربانییەکان بریتی بوون لەمنداڵ، ئافرەتو خەڵکانی بێتاوان. وێرانەیەکی زۆر. خەڵکی زۆر دەترسا. کورد

دەبووایــە بــەرگری لەخاکەکــەی بکردایـــە لـــەدژی داگیرکـــەرو هێرشـــە بەربەرییەکانی سەربازە عەرەبەکان. جەماوەر خۆیان چەکدار کرد تاوەکو دژی ئــەم هێرشـانە بووەســتنەوە. ئەمــە کــارێکی گــران بــوو بــۆ ئــەو شۆڕشگێڕانەی کە تەنها چەکی سادەو کۆنیان پێبوو لەبەرامبـەر چـەکی لەشکری ئێراق لەو کاتەدا. بەڵام خۆشبەختانە توانرا بەری ئەو هێرشانە بگیرێت. هەندێك فڕۆکەی جەنگی خرانە خـوارەوە. بەمشـێوەیە شۆڕشـی ١١ی (ئەیلوول– سێپتێمبەر)ی کورد دەستی پێکرد.

کورد ناوی ئەم شۆڕشەی نا (شۆڕشی ١١ی سێپتێمبەر). ئەم شۆڕشە تا ٦ی مارتی ١٩٧٥ درێژەی کێشا.

بەدرێژایی ١١ی سێپتێمبەر، چەند جارێك کورد گفتوگۆی لەگەڵ رژێمی ئـێراقدا کـرد. دواهـەمینیان لـە ١١ی مـارتی ١٩٧٠دا بـوو، کـە ئەمـەیان باشترینیان بوو. ئاگربەست بۆ ماوەی چوار ساڵ درێـژەی کێشا، واتـە تـا ١١ی مـارتی ١٩٧٤. رژێمی ئێراقی دانی بەوەدانا کە کورد پێویستە مـافی خۆیی ببێت. مادەیەك خرایە سەر دەستووری ئێراق (ئێراق پێکهاتووە لە دوو نەتەوەی سەرەکی، ئەوانیش عەرەب و کوردن). هەندێك ناوەندی کوردی کرایەوە. پارتی دیموکراتی کوردستان کە ئەوکات بەبێ هیچ پێشبڕکێیەکی تر رابەرایەتیی شۆڕشی کوردی دەکرد، بووە پارتێکی تاڕادەیەك فەرمی لە ئێراقدا. بەکورتی ئەم ماوەیە بووە پشوویەکی باش بۆ کورد.

لـە ١١ی مـارتی ١٩٧٤دا داگیرکـەری ئـێراقی ویسـتی رێککەوتننامـەی ١١ی مارتی ١٩٧٠ تەنها لـەلای خۆیـەوە بەشـێوێندراوی پراکتیـك بکـات، بەبێ ئـەوەی لایـەنی دووەم کـە کـورد بـوو بەشـداریی ئـەو بڕیـارە بکـات. رێککەوتننامەکە بەبارێکی تردا گۆڕدرا، هەر بۆیە کورد بەو بڕیارە نەسازا. رامیاریی نێونەتەوەییش هێزکارێکی گەورەی هەبوو تاوەکو کورد بـەلای شۆڕشدا بابداتەوەو سەرلەنوێ لەدژی ئێراق شەڕ بکەنەوە.

جەنگ جارێکی تر دەستی پێکردەوە، ئەم جارەیان کورد بەشێوەیەکی ئاشـکرا یارمـەتیی لـەئێران، ئیسـرائیل و ئامریکـا وەرگـرت. راکێتـە دژە

ئاسمانییەکانی ئێران لەدژی فڕۆکە جەنگییە ئێراقییەکان ڕۆڵێکی باشیان هەبوو بۆ پاراستنی پێشمەرگەکانی کورد. هەڵبەت ئەم ڕاستییانە لە زۆر سەرچاواندا باسکراون..

سەرۆکی ئەوکاتەی کەی دی پی، مستەفا بارزانیی نەمر ١٦ ملیۆن دۆلاری ئامریکیی لە ئامریکا وەرگرت. واتە شۆڕشەکە لەلایەن ئامریکاوە پاڵپشت دەکرا.

جەنگ نزیکەی ساڵێکی خایاند. بەپێی وتەبێژێکی ئێراقی لەدوارۆژانی جەنگدا، ئێراق تەنها چوار بۆمبی مابوو بیدات بەسەری کوردا. ڕژێمی ئێراق کەوتبووە بارودۆخێکی زۆر ناهەموارەوە. پێشمەرگەکانی کورد لەهەموو بەرەکانی جەنگدا شوێن پتەو و سەرکەوتووبوون. پاڵپشتێکی بەهێزیان هەبوو، کە ئەوانیش (ئێران، ئیسرائیل‌و ئامریکا) بوون.

شۆڕشی ١١ی سێپتێمبەری ١٩٦١ دەبوایە ژیانێکی نوێی بۆ کوردی بندەستی ئێراق بهێنایەتەدی. دەبوایە سەرەنجامەکەی ئەوە بووایە کە ئەو چەند ملیۆن کوردەی بندەستی ئێراق لەئاشتیدا بژیانایە، بەزمانی خۆیان بیانخوێندایە، جەژنە نەتەوەییەکانی خۆیانیان بگێڕایە، چیدی سووپای عەرەبیان لەسەر خاکەکەیان نەدیبایە، دایك‌و باوکی کورد چیدی منداڵەکانیان بەهۆی فڕۆکە جەنگییەکانی ئێراقەوە لەکیس نەچووایە. دەبووایە ئەم شۆڕشە هیوایەکی باشی بدایە بەکوردی بندەستی ئێران، تورکیا، سووریاو سۆڤیەتی ئەوسا. بەڵام سەرئەنجامەکەی بەو شێوەیە نەبوو. بەهۆی ئەم شۆڕشەوە دەبووایە پاش ١٣ ساڵی دواتر لەشکری داگیرکەری ئێراقی بەشێوەیەکی بەرفراوان هێرشی نەکردایەتەوە سەر کوردستان‌و زۆرتر لە ٥ هەزار گوندی کوردان لەگەڵ زەویدا تەخت نەکردایە، دەبووایە شاری هەڵەبجە لە ١٦ی مارتی ١٩٨٨دا بەگازی کیمیاوی بۆمباران نەکرایەو لە کاژێرێکدا ١٥ هەزار کورد نەکوژرانایەو بریندارو ئاوارە نەبوونایە!، دەبووایە ئەو هەموو ڕووداوە ناخۆشانە ڕوویان نەدابایە؟!. . . دەبووایەو دەبووایەو. . . هتد. هەر هیچ نەبایە دەبووایە ئەنفالی شووم ڕووینەدابایە؟!..

ئـێراق دەبووایـە کـارێکی بکردایـە کـە جەنگەکـە نـەدۆڕێنێت. لـەکاتی کۆبوونەوەکانی ئۆپیکدا لە جەزائیرو بەهۆی یارمەتیی سەرۆکی ئەوسای جـەزائیر هـەواری بومدیانـەوە لـە ٦ی مـارتی ١٩٧٥دا سـەددام حسـێن رێککەوتننامەیەکی لەگەڵ محەمەد رەزاشای پەهلەویدا مۆرکـرد. (بڕوانـە پاشـکۆی ژمـارە ٢). بـەپێی ئـەم رێککەوتننامەیـە ئـێران هـەموو یارمەتییەکانی خۆی بۆ شۆڕشی کورد رادەگرێت و ئێراقیش لە پاداشتی ئەمەدا بەشێکی رووباری شەتاوی عەرەب کـە خـاڵی یـەکگرتنی هـەردوو رووباری کوردیی دیجلەو فوراتن دەداتە ئێران.

ئـەم رێککەوتننامەیـە بـەپێی کـارتی سـەوزی ئامریکـا مۆرکـراو ئـەو رووداوە کتوپـڕە نییـە! کـە وەك (هێـنری کیسـنجەر)ی وەزیـری دەرەوەی ئەوکاتی ئامریکا لە یاداشتەکانیدا باسی دەکات.

دوای رێککەوتننامەکـە ئـێران بەشـێکی شـەتاوی عـەرەبیی لـەئێراق وەرگرت. بەرامبەر ئەمەش سنووری ئێرانی لەسەر کورد داخست. راکێتـە دژە ئاسمانییەکان پاشەکشەیان پێکرایەوە بۆ ئێران.

کـورد بەتەنـها مایـەوە، بـەبێ یارمـەتیی ئـێران و ئامریکـا. فڕۆکـە جەنگییـەکانی ئـێراق بـەبێ هیـچ بەرهەڵسـتییەکی ئـەوتۆ کەوتنـە بۆردومانکردنی گوندو هێزی پێشمەرگە. پاشاگەردانییەکی تەواوەتی بوو. سەرۆکی ئەوسای شۆڕشی کورد مستەفا بـارزانیی نـەمر چـوو بـۆ تـاران تاوەکو داوای یارمەتی بکـات، بـەڵام ئـێران هـەر نـەیتوانی هیـچ بـۆ کـورد بکات، ئەوە ویستی ئەمریکاییەکان بوو. هەر بۆیە ئامریکـا وەڵامـی ئـەو نامانەی نەدایەوە کە مستەفا بارزانیی نەمرو سەرکردایەتیی شۆڕشی کورد ئاڕاستەی سی ئای ئەی و حکومـەتی ئامریکایـانکرد. کـورد لـەو نامانـەدا تکایـەکی زۆری لـەئامریکا کـرد کــە هــەرچی چۆنێـك بێــت پێشــگیری لەتراژیدیای هەرەسی شۆڕش بکات و یارمـەتیی ئـەو زۆرتـر لـە ٢٠٠ هـەزار پەناهاندە کوردە بدات کە رەویان کردبوو بۆ ئێران.

لەیەکێـك لـەو نامانـەدا هـەموو گەورەییـەکی ئامریکامـان سەلماند،

تەنانەت پێمان گووتن ئامادەین ببینە ویلایەتی "٥١"ی ئامریکا!. بەلاّم وەلاّمی ئەوان "نەخێر"یش نەبوو. بەڵکو هەر وەلاّمیان نەدایەوەو بوونە هۆی هەرەسهێنانی شۆڕشی کوردو ڕوودانی ئەو هەموو تراژیدیایەی کە دواتر بەدەیان ساڵ بەردەوامبوو.. تەنانەت ئەو بەناو دۆستانەشی کە کاتی خۆی فەرشی گرانبەهاو ملوانکەو گەردانەی مرواریبیان لەبارزانییەوە وەردەگرت کە هێنری کیسنجەر نموونەیەکیانە، هیچ هێزکارێکیان بۆ پێشگیریی ئەو هەرەسە نەبوو؟!. . .

نێوبراو پاش دەیان ساڵ وەك هەڵسەنگاندنی ڕووداوەکانی شۆڕشی ١١ سێپتێمبەری ١٩٦١ لەیاداشتەکانیدا بەئێمە دەڵێت "قوربانیی هەمیشەییی مێژوو". ئەمە لەچەند لایەنێکەوە زۆر ڕاستە، بەلاّم لەدوای ساڵی هەفتاکانەوە دەکرێت ئەو "مێژوو"ە بکرێتە ئامریکاو بگووترێت "قوربانیی هەمیشەییی بەرژەوەندییەکانی ئامریکا".

دوای گەڕانەوەی سەرۆك مستەفا بارزانی لەتارانەوە بەدڵی شکاوەوە، نائومێدیو پاشاگەردانی لەناو شۆڕشی ١١ی سێپتێمبەردا دەستیپێکرد. بیرۆی ڕامیاریی پارتی دیموکراتی کوردستان چەند جارێك کۆبووەوە تاوەکو بڕیارێك دەربکات. پرسیاری ئەو کاتە ئەوە بوو "چی بکەین؟ ئایا شۆڕشەکەمان بەردەوام بێت بەبێ یارمەتیی ئێرانو ئامریکا یان بوەستین؟".

ئەوە هەڵبژاردنێکی زۆر گران بوو، بەلاّم بەداخەوە بڕیاری وەستانی شۆڕش درا.

هەر بەڕاستیش هەڵبژاردنێکی گران بوو. ئەگەر شۆڕش ڕابوەستێنین، ئەوا خەباتی ١٤ ساڵمان بەهەدا دەچێتو سووپای ئێراق سەرلەنوێ دێتەوە سەرمان، ناوچە ڕزگارکراوەکانیش داگیردەکرێنەوە،و هتد.. ئەگەر بەردەوام بین لەسەر شۆڕش ئەوا کەس نازانێت چی ڕوودەدات بەبێ یارمەتیی نێونەتەوەیی لەدژی ڕژێمێك کە دەتوانێت هەموو شتێکی هەبێتو هەموو شتێك بکات.

ئەو هەڵبژاردنەی شۆڕشی ١١ی سێپتێمبەر هەر بەگرانی دەمێنێتەوەو

یەکێکە لەهۆیەکانی لێکدابڕانی کورد لەیەکتری لەدوای ساڵی ١٩٧٥ەوە. بەهۆی راوەستانی شۆڕشەوە نزیکەی ١٠٠ هەزار پێشمەرگە چەکی دانا. هەندێك لەوانە خۆیاندایە دەست سووپای ئێراقەوەو برانە ئۆردوگا زۆرەملێیەکان لە بیابانەکانی عەرەبستانی ئێراقدا. هەندێکیان وەك پەناهاندە چوونە ئێران، ئامریکاو وڵاتانی تری ئەوروپا. هەندێکی تریان نەیانتوانی بڕوا بەم بارودۆخە ناهەموارە بکەنو کورد واتەنی بەسیلو دیق کۆچی دواییانکرد!. ئەمانە مردنیان پێ باشتر بوو لەوەی جارێکی تر خۆیان بدەنە دەست لەشکری داگیرکەری ئێراقی.

بەهۆی رێککەوتنی ٦ی مارتی ١٩٧٥ و بەرژەوەندیی نێودەوڵەتی، کورد وازی لەشۆڕشەکەی هێنا، یاخود وازی پێ لێهێنرا. سەرئەنجامی ئەم رێککەوتنە درامایەك بوو بۆ خۆی. هەموو خێزانی پێشمەرگەکان خرانە ئۆردوگا زۆرەملێیەکانی بیابانەکانی باشووری ئێراقەوە. ئێراق کۆنترۆڵی تەواوی ناوچە کوردییەکانی کرد. رژێمی ئێراق بڕیاری ئەوەیدا کە ئەو گوندانەی بەقوڵایی ٢٠ کیلۆمەتر لەسەر سنووری ئێرانن تەخت بکرێن و خەڵکەکەشی بەزۆر بخرێنە ناو ئۆردوگا زۆرەملێیەکانەوە. ئەم بڕیارە لەچەند مانگێکی کەمدا پیادەکرا. هۆکەشی ئەوە بوو کە بەری هەر سەرهەڵدانێکی تری کورد بگیرێتو پێشمەرگەکان یارمەتی لەگوندنشینەکان وەرنەگرن. یاخود لەئێران لەپاشەرۆژدا، چونکە ئێراق هیچ باوەڕێکی بە ئێران نەبووەو نییە.

خەڵکانێکی زۆر گیران. ئێراق هەموو هەوڵێکی دەدا بۆ ئەوەی جارێکی تر شۆڕشی کورد هەڵنەگیرسێتەوە.

سەرانی پارتی دیموکراتی کوردستان رایانکرد بۆ ئێران. سەرۆك مستەفا بارزانی بەهۆی سەرئەنجامی ناخۆشی ئەم شۆڕشەوە لە ١ی مارتی ١٩٧٩ لە ئامریکا بەنەخۆشی کۆچی دوایی کرد. کورد بەرۆژی ٦ی مارتی ١٩٧٥ دەڵێت (هەرەس)[٥] واتە شۆڕشەکە توایەوە، هەروەك چۆن بەفر

---

(٥) بەداخەوە زۆر جار وشەی "ئاشبەتاڵ"مان وەك سەرئەنجامی ئەم شۆڕشە بەر گوێ دەکەوێت، بەڵام هەرەس تەنها هەرەسی پارتێك، بنەماڵەیەك یان کەسێك نەبوو، بەڵکو هەرەسی هەموو کورد بوو.

هەرەس دێنێت. هەندێك جار بە سەرئەنجامی ئەم شۆڕشەش دەگوترێت "نسكۆ".

لە ساڵی ١٩٧٦داو پاش هەرەس، كۆنگرێسی ئامریكی راپۆرتی "پایك"ی دەركرد. (بڕوانە پاشكۆی ژمارە ١).

لەم راپۆرتەدا هەندێك خاڵی نهێنیی شۆڕشی ١١ی سێپتێمبەری ١٩٦١ی ئاشكرا كردووە. ئەم راپۆرتە زۆر بەڕاشكاوی دەڵێت "ئامریكییەكان وازیان لەكورد نەهێنا تاوەكو كێشەكەی خۆیان لەڕێی گفتوگۆی ١١ی مارتی ١٩٧٠وە چارەسەر بكەن". هەروەها راپۆرتەكە دەڵێت "ئامریكا ویستی كورد جارێكی تر لەدژی ئێراق بجەنگێتەوەو بەڵێنی هەموو یارمەتییەكیشیان تا سەركەوتن پێدان".

هەمان راپۆرتی پایك ئەوە دڵنیا دەكات كە ئامریكاو ئێران لەوەدا هاوبیربوون كە شۆڕش بۆ ماوەیەك بەردەوام بێت‌و بەس، بەبێ ئەوەی هیچ سەركەوتنێك بەدەستبهێنێت، واتە بەردەوام خەڵكی كورد بكوژرێت‌و بەبێ هیچ ئەنجامێك.

لێرەدا پرسیار ئەوەیە "بۆچی ئامریكا ویستی كورد لەدژی ئێراق بجەنگێتەوە؟".

بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە پێویستە كەمێك بڕوانینە رووداوەكانی سەرەتای هەفتاكانی سەدەی رابردوو، ئەوكاتەی كە عەرەبەكان لەجەنگدابوون لەگەڵ ئیسرائیل. ئامریكاو ئیسرائیل ویستیان لەشكری ئێراق بەكوردەوە خەریك بكەن تاوەكو بەشداریی جەنگی نێوان عەرەب‌و ئیسرائیل نەكات. واتە كورد بووە قوربانیی ئەم گەمە نێونەتەوەییە گڵاوەی كە ئامریكاو ئێران‌و ئیسرائیل یارییان دەكرد.

لەسەرەتای ساڵی ١٩٧٥ەوە مەترسیی جەنگی نێوان عەرەب‌و ئیسرائیل كۆتایی هات، هەر بۆیە ئامریكییەكان وازیان لە یارمەتیدانی كورد هێنا بۆ سەركەوتنی شۆڕشەكەیان. هۆكەشی زۆر ئاسانە، ئەمانە كاریان بەكورد نەما!..

هەر لەهەمان راپۆرتی پایكدا دەتوانین ئەم دێڕە بخوێنینەوە: "ئێمە –واتە

ئامریكییەكان- رامیارییەكی زۆر بێڕەوشتانەمان هەبوو بەرامبەر بەكورد، ئێمە وازمان لێنەهێنان گفتوگۆ بكەن و تاكۆتاییش یارمەتیمان نەدان".

راپۆرتی پایك زۆر بەناوبانگ نییە لەرامیاریی نێودەوڵەتیدا، چونكە هەندێك راستی لەدژی بەرژەوەندییەكانی ئامریكا دەخاتەڕوو. پاش ئاشكراكردنی ئەم ڕاپۆرتە لەگۆڤارێكی ناوچەییدا بەناوی (ڤیلچ ڤۆیس- دەنگی لادێ)دا بڵاوكرایەوە تاوەكو بەشێوەیەكی فراوان بڵاونەبێتەوەو هەموو كەسێك نەیخوێنێتەوە.

لیژنەی پایك لەرۆژی ١٩٧٦/١/١٩دا راپۆرتەكەی خۆیی پێشكەشی كۆنگرێسی ئامریكی كرد. بەڵام سەرۆك فۆرد لەسەر داواكاریی هێنری كیسنجەر نامەیەكی بۆ كۆنگرێس نارد تاوەكو ئەم راپۆرتە بڵاونەكرێتەوە، چونكە لەدژی بەرژەوەندییە باڵاكانی ئامریكایە. كۆنگرێس لەسەر ئەم داوایە ڕازی بوو و لەرۆژی ١٩٧٦/١/٢٩دا بڵاوكردنەوەی راپۆرتەكەی قەدەغەكرد. بەڵام هەر چۆنێك بوو ئەم راپۆرتە لەگۆڤاری (دەنگی لادێ)ی دەوروبەری نیۆركدا بڵاوكرایەوەو سی ئای ئەی زۆربەی هەرە زۆری ژمارەی ئەو گۆڤارەی كۆكردەوەو گۆڤارەكەش درایە دادگا؟!. . .

پێتان سەیر نەبێت گەر بگوترێت: "ئامریكا بووە هۆی وێرانبوونی ٥ هەزار گوندی كوردو كوژرانی زۆرتر لە ٢٥٠ هەزار كورد لەپاش هەرەسەوە".

زۆرم پێ سەیرە كە هەڵەی زلهێزان هەردەم شاردراوەیەو هەمیشە میدیای خۆرئاوایی دیزە بەدەرخۆنەی دەكات.. بەڵام گەر وڵاتێكی جیهانی سێیەم یان لایەنێك كە پەیوەندیی بەمانەوە نەبێت، پاش هەر هەڵەیەك ئەوا دەبێتە رۆژی دوایی و دارو بەردی خۆرئاوا لێی هەڵدەستێتە سەرپێ. من هیچ وتەیەكم بۆ ئەم نابەرامبەرییە نییە. تەنها ئەوە دەڵێم تاوان تاوانە گەر ئامریكا تاوانبار بێت یان ئێڕاق یاخود فەلەستینییەكان یاخود ئیسرائیل.. .

لە ١١ی سێپتێمبەری ٢٠٠١دا تیرۆریستەكان هێرشێكی گەورەیان لەدژی ئامریكا پیادەكرد. ئەم هێرشە تا دنیا دنیایە لەهۆشی مرۆڤایەتیدا دەمێنێتەوە، چونكە شێوازو ئامانجی ئەم هێرشە زۆر نوێ و جیاوازە.

دەربارەی شێوازی ئەم هێرشە، ئەوەیە کە زۆر بەباشی ڕێکخراوەو جێبەجێکەرانیشی بوونە قوربانیی کردەوەکەیان.

لایەنێکی جیاکەرەوەی تری ئەم هێرشە ئەوەیە کە لەدەرەوەی بازنەی تەکنەلۆژیای سەربازی رێکخراو بەتەکنەلۆژیای سیڤیلی پیادەکرا، کە ئەمە تائێستا بەم شێوەیە روونەداوە.

دیارە دەبێت ئامریکا لەدیدی جێبەجێکارانی ئەم رووداوە شتێکی کردبێت، ئەگینا کێ ئامادەیە کارێکی واهی بکات؟. جێبەجێکەرانیشی دەبێت بە بیرێکی وا چەکداربن کە وایان لێبکات ژیانیان هیچ بەهایەکی نەبێ لەبەرامبەر ئەو کردەوەیەی دەیکەن و دژی کێو سەرئەنجامی چۆن دەبێت!.

زۆر کەس و تەنانەت رۆشنبیرانی ئامریکاش لەخۆیان دەپرسن کە بۆچی تا ئەم رادەیە خەڵکی رکی لەوڵاتەکەیانە؟!..

دەربارەی ئامانجی ئەم هێرشە، دڵی ئامریکایە، مادەو چەك، ناوەندی بازرگانیی جیهانی و وەزارەتی بەرگری، کە هەردووکیان هێماکانی ئابووری و هێزی ئامریکان. بەتایبەتی باڵەخانە هەوربڕەکانی توینگ تاوەر کە هەردەم جێی شانازی و خۆ بەگەورەزانینی ئامریکا بووە، بەڵام لەوە دەچێت لەمەودووا ئامریکا لە دروستکردنی باڵەخانەدا لەوە بەرزتر نەفڕێت، نەوەکی نزمتر بنیشێتەوەو گراوند زیرۆی توینگ تاوەریش ببێتە گراوند مین تێن؟!.

ئەوەتەی ئامریکا هەیە هێرشێکی لەم جۆرەی بەخۆیەوە نەدیوە. لەسەروو ئەمانەشەوە ئامریکییەکان هەمیشە دووربوون لەجەنگ و گۆڕەپانی جەنگەوە، بەڵام لەم هێرشەدا جەنگ لەناو ماڵەکانیاندا بوو!.

هێرشە تیرۆریستییەکە بۆ سەر ناوەندی بازرگانیی جیهانی هێزکارێکی دەروونیی خراپی هەبوو بۆ سەر ئامریکییەکان، خەڵکی زۆر دەترسان. ئەم ترسە گەیشتە رادەیەکی وا کە ئەفسەرانی ئاسایشی کۆشکی سپی بەباوەش دیك چینی ببەنە ناو ژێرزەمینی کۆشکی سپییەوە.

ئەم رووداوە هێزکارێکی نێگەتیڤانەی زۆریشی بۆ سەر ئەو هەفت

ملیـۆن موسـوڵمانە ئامریکییـە هـەبوو کـە دوو ملیۆنیـان عـەرەبن. ئەمانــە ترسـی تۆڵـەیان هـەبوو لەلایــەن هاووڵاتییەکانیانــەوەو هــەندێك ڕووداوی ناخۆشی وەك کوشتن، لێدان و ڕەگەزپەرستیش ڕوویدا. . .

لـەو ماوەیـەدا لەهـەر سـاتێکدا بیریـان لـەوە دەکـردەوە کـەوا بۆمبێـك دەتەقێتەوە. ئامریکییەکان ناچاربوون هاتووچۆی فڕۆکـەکان لـەئاسمانی ئامریکا قەدەغە بکەن. ئەمە ٥ ڕۆژی خایاندو زیـانێکی ئـابووریی مـەزنی گـەیاندە ئامریکـــاو جیـــهان و بـــەملیاران دۆلار زیـــان بـــەکۆمپانیاکانی هـــاتووچۆی ئاسمـــانی کـــەوت. هـــەروەها فڕۆکـــە کشـــتوکاڵییەکانیش نەدەبووایـە بـۆ مـاوەی چـەند هەفتەیـەك بفڕینایـە، نـەبادا تیرۆریســتەکان هێرشێکی بایۆلۆژی بۆ سەر ئامریکا بکەن. دەستەڵاتی ئامریکی چەندین خۆئامادەکاریی سازدا، بەتایبەتی لە فڕۆکەخانەکاندا. ئەم ترسە بەهەندێك لەوڵاتانی خۆرئاوای ئەورووپاشدا بڵاوبووەوە. ئەمانیش خۆیان بەنیشانێك دەزانــی بــۆ هێرشــێکی لــەناکاوی تیرۆریســـتەکان. هـــەر بۆیـــە وڵاتـــانی ئـەورووپاش کەوتنـە خۆئامادەکـاری بـۆ ئـەوەی بـەری هـەر چالاکییـەکی تیرۆریستان بگرن.

هەڵبەت هەندێك لەم دەوڵەتانە لەهیچی نەبوو!، خۆیان خستە نێو ئەم بەرەی بەرگرییەوە تاوەکو باشتر دواکەوتەیی (تبعیة) خۆیان بۆ ئامریکا بسەلمێنن و دڵی ڕازیتر بکەن. . .

دیارە دەوڵـەتی ئیسرائیل لـە هـەموویان دڵگـەرمتر بـوو و ڕووداوەکـانی ١١ی ســێپتێمبەری بـــەجۆرێك قۆزتـــەوە کـــە ئـــەمجارەیان بـــەبێ هیـــچ دەستپاراســتنێك کەوتــە گیــانی منــداڵ و ئــافرەتی فەلەســتینییە دامــاوە بێکەسەکان و دەوڵەتانی عەرەبیش لەترسی ئامریکا چاو و گوێی خۆیان لێ کوێرو کەڕ کرد؟!..

١١ی سێپتێمبەر بەکارەساتێکی جیهانی دادەنرێت. هـەموو دەوڵـەتان بەگشــتی و دەوڵەتــە ئەورووپییــە خۆرئاواییــەکان بەتایبــەتی، ئیســرائیل، ئۆستralیاو کەنەدا پرسەیان بۆ ئەم کارەساتە گێڕا.

پرسەکە بەدوو جۆر بوو، یەکەمیان خەڵکی سادە بوونو خەفەتباربوون بۆ ئەو خەڵکانەی کە لەناوەندی بازرگانیی جیهانیدا گیانیان لەدەستدا، کە یەکێك لەو خەڵکە سادانە من بووم. دووەمیان دەوڵەتانو میدیا بوون. ئەمانیش پرسەیان بۆ ئەم کارەساتە گێڕاو هەندێکیشیان زۆرڕەوییان تێداکرد.

لەهەندێك شوێنی کوردستان پیاوێك سەرۆکی گوندێکە، بەم پیاوە دەگووترێت (ئاغا). ئاغا هەموو شتێکە لەگوندەکەیدا، یاسایە، هەندێك جار ئایینە، هتد. بەکورتییەکەی ئاغا ئامریکایەکە بۆ خۆی. ئەگەر لەگوندەکەدا کەسێك بمرێت، ئەوا پرسەیەکی ئاسایی بۆ دەگیرێت، رۆژێك یان دوو رۆژ یان لەویش کەمتر ئەگەر کەسێکی نەگبەتو بێکەس بێت. بەڵام ئەگەر کوڕێك یان خزمێکی ئاغا بمرێت ئەوا لە هەموو گوندەکە دەبێتە پرسە، گرنگ نییە ئەو کوڕە یان ئەو خزمەی ئاغا کەسێکی باش بووە یان نا، هەموو گوندەکە پرسەی بۆ دەگرێت.

من رەفتاری ئەو دەوڵەتە خۆرئاواییانەو میدیای خۆرئاوایی بەتەواوی بەو کوردە گوندنشینانە بەراورد دەکەم. رووداوی زۆر گەورەو ناخۆش لەجیهاندا روودەدەن کە زۆر لەوەی ناوەندی بازرگانیی جیهانی لە نیوۆرك تراژیدیاویترن، بەڵام لای دەوڵەتە خۆرئاواییەکانو میدیای خۆرئاوایی بەو شێوە جەرگبڕە نین!، دیارە کەمو زۆر باسی رووداوە جیهانییە نائامریکاییەکانی تریش کراوەو دەکرێت، وەك لە دەنگوباس یان رەشکردنەوەی چەند دێڕێکی رۆژنامەیەکیانو دەڵێن بەداخەوە یان ناخۆشەو نابێت کاری واهی رووبداتو هیچی تر؟!. بەڵام لەبەرئەوەی ئەم جارەیان ناخۆشییەك لە ئاغا روویداوە دەبێت هەموویان دڵسۆزیی خۆیان بۆ ئاغاکەیان پیشانبدەنو خۆیان خەمبار بکەن.

بۆ نموونە لەوڵاتێکی وەك هۆڵندادا بەشێوەیەکی رەسمی پرسە گیرا. هۆڵندییەکان خۆیان ئەگەر جار ناجارێك خولەکێك بۆ مردووەکانی خۆیان بوەستن، بەڵام بۆ مردووەکانی ئامریکای ئاغا سێ خولەك دەوەستن. بەدرێژایی چوار رۆژ، سێ کەناڵی تەلەڤزیۆنیی هۆڵندی بەردەوام

بەرنامەیەکی تایبەتیی لەسەر هێرشی تیرۆریستان بۆ سەر ئامریکا پێشکەش کردو بەتەواوەتی دەنگوباسەکانیان داپۆشی. (ڤیم کۆك)ی سەرەك وەزیرانی ئەوسای هۆڵنداش بۆ ماوەی سێ خولەك لەبەردەم باڵوێزخانەی ئامریکا لە لاهای بەبێدەنگی وەستا. ریپۆرتاژی زۆر، گریان، چەپکە گوڵ، جنێوو کفرکردن، هتد. . .

پێشتر ناوی دەوڵەتانی خۆرئاوام لەگەڵ میدیای خۆرئاوادا هێنا، چونکە بەڕای من ئەم میدیایە تەواو نییەو کەموکوڕیو نادادپەروەریی زۆر تێدایە. ئەم میدیایە هەردەم لەژێر هێزکاری رامیاریی خۆرئاوادایە بەتایبەتی ئامریکاو ئیسرائیل. دیارە بەو پێیە ئازادیی تەواوی رۆژنامەوانی بوونی نییە.

تەواوی کەناڵەکانی میدیای ئەوروپی (یەك دەنگو یەك ڕا)ن و لەیەك گۆشەوە دەڕواننە ئەو وڵاتانەی کە لەدەرەوەی خۆیانە. بۆ نموونە کامێراوانێك ئەگەر بچێتە یەکێك لەوڵاتانی جیهانی سێیەم[٦]، تەنیا

(٦) جیهانی سێیەم: ئەمە ئەو دەستەواژەیەیە کە وڵاتانی خۆرئاوایی بەسەر ناخۆرئاواییدا دایانبڕیوە. جیهانی سێیەم لەدیدی خۆرئاوادا دواکەوتووە، ئیسلامە، لەچکبەسەرە، چەکدارە بەچەکەکانی خۆیان!، چاوگەی تیرۆرەو هتد.. بەڵام لەبیری خۆیاندەبەنەوە کە ئەم جیهانی سێیەمەو بەتایبەتی خۆرهەڵاتی نزیك لانکەی شارستانی بووە.. سەرچاوەی رەهای ئەو بیرو پێشکەوتنەیە کە ئێستا لای خۆرئاوایە.

بۆ نموونە هەموو پێشکەوتنەکانی شارستانیی خۆرئاوا بەندە بە رەوڕەوەوە، ئەم رەوڕەوەیە کە هەفت هەزار ساڵ پێش زایین لە گوندێکی کوردستان بەناوی "چەرموو"ەوە داهێنراوە یان بەکارهێنراوە.

تەنانەت ئایینی دیان کە خۆرئاواییەکان شانازیی پێوەدەکەنو لەئایینەکانی تر پێشکەوتنخوازترە، هەر لەم خۆرهەڵاتی نزیکەوە سەری هەڵداوە، لەوانەوە بڕواننە دۆزینەوەی نووسینی مێخی لای سۆمەرییەکان، سەرەتاکانی پەرلەمان هەرلای سۆمەرییەکانو دروستکردنی قوتابخانە، ئەستێرەناسی، دەرمانسازیو زۆریتر کە لەسەر تەختە گڵینەکانی سۆمەرو بابلییەکان دەیخوێنینەوەو بوونەتە خاڵی سەرەتا بۆ پێشکەوتنی شارستانیی خۆرئاوایی.

ئەو زانستەی کە خۆرئاواییەکان دۆزیویانەتەوەو پەیوەندیی بەسەرەتا زانستییەکانی جیهانی سێیەمەوە نییە بریتییە لە بۆمبای ئەتۆمو کیمیاویو چەکی فرەکوژی تر. خۆرئاواییەکان دۆزەرەوەی زانستی ئەلەکترۆنین، کە ئێستا پایەیەکی گرنگی جیهانگیرییە بۆ ئەوەی بەشێوەیەکی باشتر جیهان بەڕێوەبەرنو ئاراستەی کاروکردەوەکانی جیهانی

خەریکی وێنەگرتن و فیلمکردنی لایەنە نێگەتیڤەکانی ئەو وڵاتەیە. باشترین جێگە بۆ زۆمی کامێراکەی گەڕەکە میللیو دواکەوتووەکانن، ئافرەتانی لەچك بەسەرن، مزگەوتن، پیاوانی چەکدارن، هتد. کەچی هەر لەو وڵاتەی کە ئەم وێنەی تێدا دەگرێت، گەڕەکی پاكو شەقامی جوان و بینای بەرزو ئافرەتی بیٚ لەچكو مینی ژۆب لەبەریش هەن، هتد. بەڵام ئەو بەمەبەستەوە گوێناداتە ئەمانە.

خۆشترین بابەت بۆ رۆژنامەنووسێکی خۆرئاوایی، بابەتێکە کە باس لەدواکەوتوویی ئەو وڵاتە بکات. ئەو بابەتێکی واهی هەڵنابژێرێت کە باس لەمێژوو، هونەر، وێژە، ژیانی رۆژانەو هتدی بکات تاوەکو بینەرو خوێنەری خۆرهەڵاتیی پیٚ لێزان ببێت!.

هەر بۆیە بینەرو خوێنەری خۆرئاوایی بەو بیرە ترسناکانەوە گۆش دەکرێت لەبارەی وڵاتانی جیهانی سێیەمەوە. ئەوانە وا بیردەکەنەوە کە مرۆڤی جیهانی سێیەمو بەتایبەتی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست هەموویان لەخانووی زۆر دواکەوتوودا دەژین، هەموو ئافرەتانی ئەویٚ لەچکیان بەسەرەوەیە، هەموو پیاوان چەکدارن و هتد. هەربۆیە لەو سالانەی رابردوودا خەڵکی خۆرئاوایی ئەم پرسیارانەیان لە من کردووە:

خەڵکی کوێی؟ ئەمە ئەو پرسیارە ئاساییەیە کە دەیانەوێت بزانن من لە کوێوە هاتووم. چونکە هەندێك خەڵکی سەر ڕەش لەوانەیە لە ئامریکا، ئیتالیا، ئیسپانیاو یۆنانەوە هاتبن. ئەوانەش بەپێی میدیای خۆرئاوا پێشکەوتوو و رۆشنبیرن. ئەگەر خەڵکی ئەو وڵاتانە دەرنەچم، ئەوا بۆی هەیە زۆر بەئاسانی پرسیاری ترم لێبکات!

پاش ئەو پرسیارە دەیانەوێت زۆرتر بزانن، ئەوانە لەوانەیە لەسووچی رۆژنامەیەکدا بابەتێکیان لەسەر وڵاتەکەی من خوێندبێتەوە یان تەماشای راپۆرتاژێکیان لەسەر وڵاتەکەی من کردبێت کە ئەوانەش دیارە بەپێی بیری

سێیەم بکەن. . . بەڵام دەبێت باش ئاگاداربن چونکە هەر بەهۆی جیهانگیرییەکەی خۆیانەوە تیرۆریش جیهانگیر بووە!.

ئاسـایی ئـەو ڕۆژنامەنووسـە خۆرئاواییانـە ئـەنجامدراوە بۆیـە پرسـیار دەکات و دەڵێت:

ئایا ئێوەش کۆمپیوتەرتان هەیە؟

ئێوەش هەر لەم جۆرە خانووانەدا دەژین؟

ئایا ئێوەش لەکاتی ژنوژنخوازیدا ئاهەنگ دەگێڕن؟

چۆن نان دەخۆن؟

گۆشتی بەراز دەخۆن؟(٧)

ئایا زانکۆتان هەیە؟

ئایا ئوتومبیل لەوڵاتی ئێوەدا هەیە؟

ئایا شۆفێری ئوتومبیل لای ئێوە دەبێت مۆڵەتی لێخووڕینی پێ بێت؟

ئەوانـەو پرسـیاری ناخۆشـی تریـش. بـەڵام مـن زۆر گوێیـان پێنـادەم چونکە دەزانم ئـەو کلۆڵانـە ئاگایـان لـە چ نییـەو دەشـزانم ئـەو پرسـیارانە سەرچاوەکەیان لەکوێوەیە.

دەربـارەی ڕەفتـارو شـێوازی ئـەم میدیـای خۆرئاوایـە لەسـەر جیـهانی سێیەم، چەند ساڵێك لەمەوبەر بەهۆڵندی وتارێکم نووسـی. لـەو وتـارەدا ئەوەم بـۆ خوێنــەرانی خۆرئـاوایی ڕوونکردبـووەوە کـە بۆچـی ئـەوان ئـەو هەڵوێستە نەزانانەیان بەرامبەر ئێمەی خۆرهەڵاتی هەیە، بەڵام ئەو لایەنـەی کە من وتارەکەم بۆ ناردبوو بەوە نەسازا کە وتارەکەم بڵاوببێتـەوە چونکە من دەستی میدیای خۆرئاواییم خستبووە ڕوو و ئامانجە ڕامیارییەکەیانم بۆ خوێنەران ڕوونکردبووەوە.

ئامانجی میدیای خۆرئاوایی بەکورتی ئەوەیە کە بۆ هاووڵاتیانی خۆیان بسەلمێنن کە ئەمان باشترینن و خۆشترین ژیانیان هەیە. چونکە بەشەکەی

---

(٧) خۆرئاواییـەکان بەتایبـەتی لـەم پرسیارەدا زۆر نادادپـەروەرن. ئەمانـە لەبەرئـەوەی هەست و سۆزێکی زۆریان بەلای جوولەکەوە هەیە، بۆ جوولەکە ئاساییە گۆشتی بەراز نەخوات یان ڕەگەزی نێر خەتەنە بکات، بەڵام بۆ موسوڵمانێك کە یەکەمیانی بـەلاوە تابووەو دووەمیانی بەلاوە سوننەتە. . . دواکەوتنە!..

تری جیهان یان بەشێوەیەکی تر ئەوانەی کە ناخۆرئاوایین دواکەوتوون. ئامانجە رامیارییەکەی پشتی ئەم میدیایە ئەوەیە کە بەم بیرانە هەرچی سەرهەڵدان یان هەندێك جار شۆڕش بۆ ژیانێکی باشتر لە کۆمەڵگەکانیاندا بەری پێ بگرن.

لەڕاستیدا ژیانی خەڵکانی خۆرئاوایی تا بڵێی مادیو بێگیانو وشكو ناخۆشە. ئەمانە تەنها بۆ ئەوەی بژین بەتاریکی لەخەو هەڵدەستنو بەڕاکەڕاك خۆیاندەگەیەننە سەر کارەکانیانو ئێوارەش بەتاریکی دەگەنەوە ماڵەوە. ئێوارانیش هەر چۆنێك بێت بەپەلەپەل خواردنێکی سادەو ساردوسڕ دروستدەکەنو پاشان خەو دەیانباتەوە بۆ سبەینێیەکی دووبارە. ئەمە کارو کردەوەیانە بەدرێژایی ژیانیانو ئەو مانگانەیەشی وەریدەگرن دەبێت یەك بۆ سێی بەناوی باجەوە بکەنە دەستی خێزانە بێکارە شاهانەکانیانەوە بۆ بەڕێوەبردنی کۆشکەکانیانو بەردەوامیی گەشتەکانی ئافریکایان بۆ راوەشکارو کڕینی فەرۆی گرانبەهاو رۆلێتو پۆکەرەکانی شەوانی مۆنتیکارلۆیان.. ئەمانە ساڵانە گەشتێك یان زۆرتری دەرەوەی وڵاتەکەیان دەکەنو جارجارەش بەهۆی رامیاریی نادادپەروەرانەی وڵاتەکەیانەوە لە شوێنێکی وەك دوورگەی (بالی)ی ئەندەنووسیا بۆمبێکیان پیادا دەتەقێتەوەو مۆمی ژیانیان دەکوژێتەوە. . .

هەرچۆنێك بێت میدیای خۆرئاوا هەمیشە رۆڵێکی خراپو ترسناکی پیادەکردووە لەو رووداوانەی رابردوواو لەوانەشی کە روودەدەن. ئەم میدیایە هێرشە تیرۆرستانەکەی ١١ی سێپتێمبەری کردە جەنگێکی گەورە. سەرباری ئەوەش دەیەوێت بیکاتە جەنگێکی رەگەزپەرستانە. بۆ نموونە دەزگایەکی میدیای هۆڵندی لە ٢٧ی سێپتێمبەری ٢٠٠١دا گشتپرسێکی رێکخست. شاپرسیاری گشتپرسەکە ئەوە بوو "ئەو موسوڵمانانەی کە لە هۆڵنداندو هێرشەکەی ١١ی سێپتێمبەریان پێباشە، ئایا بکرێنە دەرەوە یان نا؟!". لەئەنجامدا نزیکەی "٦٥٪"ی خەڵکی هۆڵندی بە "بەڵێ" وەڵامی دایەوە. سەرئەنجامی گشتپرسەکەش بەفەرمی لەمیدیای هۆڵندیدا بە بەرفراوانی بڵاوکرایەوە.

ئەوەی من بزانمو بیستبێتم زۆرتر لە "٩٥٪"ی موسوڵمانو لەوانەش موسوڵمانەکانی هۆڵندا هێرشەکەی ١١ی سێپتێمبەریان پێباشە، باشترین نموونەش بۆ ئەمە ئاهەنگێڕانی فەلەستینییەکان بوو بەبۆنەی وەك خۆیان دەڵێن سەرکەوتنەکەی ١١ی سێپتێمبەرەوە. تەنانەت لەوڵاتێکی وەك کووەیتدا کە ئامریکا ئەو هەموو یارمەتییەی لەساڵی ١٩٩١دا دا بۆ رزگارکردنی لەژێر چنگی سەددام حوسەین، کەچی (دوو بۆ سێ)ی خەڵکی کووەیت لەگەڵ ئوسامە بن لادنداندو زۆربەیان دژی بوونی سوپای ئامریکین لەخاکی کووەیتدا، هەر بۆیە لەمانگی ئۆکتۆبەری ٢٠٠٢دا کووەیتییەك کۆمەڵێك سەربازی ئامریکیی دایە بەر رێژنەی گوللەو یەکێکی لێکوشتنو چەند کەسێکیش بریندار. . . پاشان تائێستاش وڵاتە عەرەبییەکان منداڵانیان بەناوی ئوسامەوە ناودەنێن. . .

هەرچۆنێك بێت بەپێی ئەو گشتپرسە نێوبراوەی سەرەوە دەبێت زۆرتر لە نیو ملیۆن موسوڵمان لە هۆڵندادا بکرێتە دەرەوە. هەروەها ئەوەشی من بزانمو بیستبێتمو هەستم پێی کردبێت، سەرئەنجامی ئەو گشتپرسەی کە باسکرا تەواو نییە، چونکە ژمارەیەکی زۆر لەوە زۆرتر هۆڵندی هەنو دەیانەوێت موسوڵمانەکان بکرێنە دەرەوە بەڵام ناوێرن بەئاشکرا دان بەو راستییەدا بنێن یان دەنگ نادەن.

پێش ئەم گشتپرسە، هیچ کەسێك لە هۆڵندا نەیدەوێرا بەئاشکرا باسی کردنە دەرەوەی زۆرتر لە نیو ملیۆن مرۆڤ بکات. بەڵام دوای گشتپرسەکە بووە کارێکی ئاسایی. واتە میدیا دەتوانێت زۆر بەباشی وەك پەندە هۆڵندییەکە دەڵێت: "سەگە نووستووەکان بەئاگابهێنێتەوە".

نموونەیەکی تری ئەم گشتپرسانەی کە تۆوی رەگەزپەرستی لەنێو خەڵکیدا خراپتر دەوروژێنێت، ئەوەبوو کە دامەزراوی "گالوب" ئەنجامیداو ئامانجی گشتپرسەکەش راوەرگرتنی ئامریکاییەکان بوو بۆ ئەوەی عەرەبە ئامریکاییەکان ناچار بکرێن کارتێکی تایبەت هەڵبگرن بۆ ناسینەوەیان. ٤٩٪ی ئامریکاییەکان رازیبوون بەدروستکردنی ئەم کارتە. لێرەدا

بەراووردی ئەم گشتپرسەو ڕەفتاری سەردەمی ئەڵمانیای نازی دەکەم کە جوولەکەکان دەبووایە نیشانەیەکیان بەسەر سنگیانەوە هەڵواسیایە. بێگومان چ جیاوازییەکی نییە؟!.

لەگشتپرسێکی تردا ٥٨٪ی ئامریکاییەکان داوای ئەوەیانکرد کە عەرەبە ئامریکاییەکانی ئامریکا! بخرێنە ژێر لێکۆڵینەوەی تایبەتو توندی ئاسایشی ئامریکاوە.

لایەنێکی تری ئەم پشتگیرییەی میدیای خۆرئاوا بۆ ئامریکا، پیشاندانی بەردەوامی هەموو ئەو فیلمو ڕاپۆرتنامانە بوو کە لەسەر تیرۆرن و ئەو تیرۆرەش پەیوەندیی بەعەرەب و ئیسلامەوە هەیە.. بەڕادەیەك لەو ماوەیەدا جگە لەو فیلمانە هیچی ترمان لەسەر کەناڵەکانی تەلەڤزیۆنی ئەورووپا نەدەبینی. کەناڵەکانی ئارِ تی ئێڵی چوارو پێنجی هۆڵندا نموونەی ئەو کەنالانەن..

لەم جیهانەی ئێمەدا زۆربەی بڕیارە رامیاریو چارەنووسسازەکان لەپێشدا لەلایەن میدیاوە دەوروژێنرێت. یان بەشێوەیەکی تر رامیارەکان بیرۆکەکانی خۆیان دەدەنە میدیاو ئەمیش بەهۆی کەناڵە جیاوازەکانییەوە، بۆ نموونە گشتپرس، لەنێو خەڵکیدا بڵاویدەکاتەوە. پاشان بابەتەکە دەبێتە بابەتی ڕۆژ، زۆر جاریش وا ڕوودەدات کە هەمان بابەت ببێتە خاڵی گفتوگۆی پەرلەمان، زۆر بەئاسانیش دەبێتە بڕیارێکی پەرلەمان. ئەمە من پێم وایە بەکارهێنانێکی زۆر خراپی دیموکراسییە بۆ ئامانجە رامیارییە گڵاوەکان.

لە ١١ی سێپتێمبەری ٢٠٠١دا جیهان بووە دوو بەرەوە بەپێی وتەیەکی بۆشی سەرۆکی ئامریکا. بەرەی دیموکراسیو سەربەستیو وڵاتە شارستانییەکان، واتە ئامریکاو دەوڵەتانی خۆرئاواو هەندێك لە هەوادارانی خۆرئاوا. بەرەکەی تریان بەرەی تیرۆرە کە ئەمەیان هەردەبێت وڵاتانی جیهانی سێیەمو بەتایبەتی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بن.

لێرەدا دەمەوێت کەمێك هەڵوێستەیەك بگرم، بەتایبەتی لەسەر وشەی

تیرۆر. ئەم وشەیە لەم ساڵانەی دواییدا لە میدیای خۆرئاواییدا زۆر بەکاردێنرێت، بەڵام تیرۆر چییەو کێ تیرۆریستە؟.

چەندین بیرو بۆچوونی جیاواز لەسەر تیرۆر هەیە کە پەیوەندییان بەچەندین گروپی جیاوازەوە هەیە لەوانە ئایینی، رژێمەکان و میدیاو هتد.

بۆ گروپێکی نازی لەئەڵمانیا، هێرشێك بۆ سەر خەڵکی بێگانە تیرۆر نییە، بەڵام بۆ خەڵکانی تر تیرۆرە. بۆ ئەڵمانیای نازی لەجەنگی جیهانیی دووەمدا کردنی جوولەکە بەسابوون تیرۆر نەبوو، بەڵام بۆ خەڵکانی ترو بەتایبەتی جوولەکە تیرۆرە. بۆ وڵاتە ئیسلامییەکان و بەتایبەتی زۆربەی خەڵکانی موسوڵمان هێرشێك لەدژی ئامریکاو وڵاتانی خۆرئاوا تیرۆر نییەو بەڵکو جەنگی پیرۆزیشە، بەڵام بۆ ئەو کەسانەی کە موسوڵمان نین تیرۆرەو جەنگێکی گلاویشە. بۆ رژێمێکی دیاریکراو هەر کردەوەیەك لەدژی بەرژەوەندییەکانی بێت تیرۆرە، بەڵام بۆ هەندێکی تر خەباتی درێژخایەن و جەنگی پیرۆزە. بۆ میدیا، بەتایبەتی میدیای خۆرئاوایی هەرچییەك دژی ئامریکاو وڵاتانی خۆرئاوا بکرێت تیرۆرە، بەڵام بۆ میدیای ناخۆرئاوایی نا!. بۆ هەندێك کەس جەنگی پیرۆزی ئیسلام تیرۆرە هەروەك جەنگی بەرژەوەندیی وڵاتانی خۆرئاوا. بەکورتی هەر لایەك ڕایەکی هەیەو هەمووش جیاوازن.

بەلای منەوە پێناسەیەکی سادە بۆ تیرۆر ئەوەیە هەر کردەوەیەك ببێتە هۆی زیان گەیاندنی مرۆڤ، یان سەرئەنجامی ئەو کردەوەیە ئەگەرچی راستەوخۆش نەبێت ببێتە هۆی زیان گەیاندن بەمرۆڤ. ئنجا ئایا مرۆڤێك بێت یان ملیۆنێك هەر تیرۆرە.

کەواتە هێرشی ئەتۆمیی ئامریکا بۆ سەر هێرۆشیما تیرۆرە. هێرشی جوولەکە بۆسەر گوندی دێریاسین لەلایەن رێکخراوی ئەرگۆن رەفای لیۆمی و کوژرانی زۆرتر لە ٢٠٠ کەس تێیدا تیرۆرە. چالاکییە خۆکوژییەکانی فەلەستینییەکان لەدژی جوولەکەکانیش تیرۆرە. ئەوەی تورکەکان لەدژی کورد دەیکەن تیرۆرەو کەسیش باسی ناکات.

بەکارهێنانی گازی کیمیاوی کە لەلایەن وڵاتانی خۆرئاواوە دروستکراو درایە ئێراق لەدژی کورد، تیرۆرە. کە ئەدوارد شیڤەرنادزەی وەزیری دەرەوەی ئەوسای سۆڤیەتیش نکوڵیی لەم هێرشە کیمیاوییە بۆ سەر کورد کرد، ئەویش هەر تیرۆر بوو. پێدانی چەکی کیمیاوییش لەلایەن هۆڵنداو ئەڵمانیاو وڵاتانی تری خۆرئاواوە بۆ ئێراق ئەویش بەدڵنیاییەوە تیرۆرە. هێرشی ١١ی سێپتێمبەر بۆ سەر ناوەندی بازرگانیی جیهانیش هەر تیرۆرە، ئەو زللەیەی کە مامۆستای وێنە بەناهەق لێیدام و ئەوکاتە تەمەنم پێنج ساڵان بوو و لەیەکی سەرەتایی بووم هەر تیرۆرەو هتد..

لێرەدا چەند بەراووردێکی دژ بەیەك بەپێویست دەزانم:

بەراوودی یەکەم:

ساڵانێکی زۆرە داگیرکەری ئێراقی لەو بەشە بندەستەی کوردستاندا مینی چاندووە، ئەم مینانە زۆربەی هەرە زۆری لەلایەن کۆمپانیا دژ بەمرۆییەکانی ئەورووپاوە دروستکراوە، بەتایبەتی ئیتالیاو سوید، زۆر بەتایبەتیش کۆمپانیای دروستکردنی ئوتومبیلی فیات. ئەم کۆمپانیایە جگە لە دروستکردنی ئەو ئوتومبیلانە، خاوەنی کۆمەڵێك کۆمپانیای هاوبەش و هاوپشکی بچووکی ترە بۆ دروستکردنی چەك و کەرەستەی تر.

یەك لەو کەرەستانە ئەو مینانەیە کە بەملیۆنان لەکوردستاندا چێنراون. بەهۆی ئەو مینە ئیتالییانەوە هەزاران کەس لەناوچوون، هەزاران منداڵ و گەورە بێ دەست و پێ بوون. دەیان هەزاران سەر ئاژەڵ لەدەست چوون. دروستکردنی ترسێکی زۆر لەدەیان ناوچەو چێنەکردنی کشتوکاڵ تێیداو هتد..

ئەمە تیرۆرەو تیرۆرێکی گەورەشەو لەوەی ١١ی سێپتێمبەریش گەورەترە.

خەڵکانی خۆرئاوایی کە باسی ڕۆیشتن و زەوی و پێ دەکەن، یەکسەر پێڵاوی ئیتالییان بەبیردادێت!، کە چەند جوان و چاك و نایابە!. بەڵام لای کورد پێڵاوی ئیتالی، نەك جوان و چاکەو پێ دەپارێزێت!، بەڵکو زۆر جار دەستیشت بەپێتەوە بۆ هەتا هەتا لێدەکاتەوە..

ئەو مینانە بەلای کۆمەڵگەو میدیای خۆرئاواییەوە تیرۆر نییە!، بەڵام ئەگەر بێت و یەکێك لەو بێ دەست و پایانەی هەزاران کارەساتەکانی مینەکانی ئیتالیاو سویدو وڵاتانی خۆرئاوا، بۆمبێك بخاتە ناو دەستەی بەڕێوەبەرایەتیی کۆمپانیای فیاتەوە یان هەر یەکێك لەم کۆمپانیا تیرۆریستانەوە، ئەوە دەبێتە تیرۆریست و میدیای خۆرئاوایی دەیکاتە هەرایەکی گەورەو کوژراوانیش لەڕێو ڕەسمێکی گەورەدا دەنێژرێن و زەنگی کڵێسەکان گوێ کەڕ دەکەن، خەڵك دەگرین، چەندین خولەك وەستانی ماتەمی، چەپکە گوڵ، کۆڕ، یادکردنەوەی ساڵ بەساڵ و. . . هتد.

بەڵام کامیان تیرۆرن؟..

من لەبەرئەوەی خۆم لەدروستکاران و چێنەرانی ئەو مینانە بەمرۆڤتر دەزانم، ناتوانم کارێکی لەو شێوەیەی خۆیانیان لەگەڵدا بکەم، تەنها ئەوەم لەدەست دێت، ئەگەر بمەوێت ئوتومبیل بکڕم، ئەوا یەکەم مەرجم ئەوەیە کە فیات نەبێت..

بەراووردی دووەم:

کۆمپانیای شێڵی هۆڵندیو بریتانی کە پشکی زۆری هەردوو بنەماڵە شاهانەکەی ئەم دوو وڵاتەی تێدایە، هەر لەساڵانی ١٩٧٣وە (٤٨٨ ملیۆن)! بەرمیل نەوت و ئاوی پیس و مادەی کیمیاویی پیسی بەئاگاداریی تورك فرێداوەتە ژێر زەوییەکانی ناوچەی دیاربەکری باکووری کوردستانەوە. بەهۆی ئەم ڕەفتارە دژبە کوردو مرۆڤایەتییە تیرۆریستییەوە، هەزاران دۆنم زەوی پیس بوون و هەزاران جووتیار لەپیشەی کشتوکاڵێتی بوون.

(تێبینی: من ئەگەر لەتەمەنی فێربوونی یەك و دووەمەوە تا ئەو ڕۆژەی دەمرم خەریکی ژماردنی یەك و دوو بوومایە، باوەڕناکەم بگەیشتمایەتە نیوەی ئەو ژمارەیە!).

ئەمە کارێکی تیرۆریستییەو زۆر لەوەی ١١ی سێپتێمبەریش خراپترە، چونکە ژینگەی ناوچەکەی پیس کردووەو ماوەیەکیش ڕێکخراوی گرین پیس –ئاشتیی سەوز، لەسەری هەڵدایە.. بەڵام بەداخەوە ئەو

لەسەرهەڵدانە زوو کپ بووەوە،.. دیارە دەبێت کپ ببێتەوە یان کپ بکرێتەوە.. دەبێت رێکخراوێکی وەك گرین پیس بەرامبەر کۆمپانیایەکی گەورەی وەك شێڵ چیی پێبکرێت.. لەوەوە بڕوانە ئاستی دەستەڵاتی گرین پیس بەرامبەر هەردوو بنەماڵەی شاهانەی هۆڵنداو بریتانیاو دەوڵەتی تیرۆریستی تورك..

پیسکردنی ژینگە بەلای خۆرئاواو میدیاکەیانەوە تیرۆر نییە، بەلأم جووتیارێکی کورد کە بەهۆی ئەو کردەوەیەی شێڵو تورکەوە بەنزینخانەیەکی شێڵ بسووتێنێت، ئەوا تیرۆریستە. پاکژکردنەوەی ژینگەی دیاربەکر یان کارێکی مەحاڵە، یان سەدانساڵو ملیاران دۆلاری تێدەچێت.

جارجارێك ئەگەر کەشتییەکی نەوتهەڵگر لە نزیك کەنارێکی وڵاتێکی ئەورووپی کەمێك نەوتی لێبچێت، ئەوە دەبێتە کارەساتێکی گەورە.. رۆژنامە، تەلەڤزیۆنو داروبەرد دەبێتە هۆی خەریکبوونی ئەو هەواڵەو پیسبوونی ژینگەو خەفەتخواردن بۆ ماسیو پەلەوەری کەنارەکەو زۆریتر. ئەمە تەنها لەبەرئەوەی ئەو کەنارە کەنارێکی ئەورووپییە. بەلأم وڵاتێکی وەك کوردستان هەزاران کیلۆمەتر لێیانەوە دوورە، دەسووتێت، ژینگەی پیس دەبێتو چیی تری لێبەسەردێت.. ئەوە گرنگ نییە. چونکە ئاگرە سوورە لەخۆرئاوا بەدوورە. نموونەیەکی ئەمە ئەو کەشتییە بوو کە لەناوەڕاستی مانگی نۆڤەمبەری ٢٠٠٢ لەکەناری ئیسپانیا نوگرۆ بوو و نەوتێکی زۆر رژایە کەنارەکانی ئیسپانیاوە.

من کارێکی وەك ئەوەی ئەو جووتیارەم بەرامبەر تورکو شێڵ لەدەست نایەت. بەلأم گەر ئوتومبیلم ببێت، ئەوا هەرگیز ناچم ئەو بەنزینەی کە بەشێوەیەك لەشێوەکان لەوڵاتەکەی خۆم دزراوە!، لەبەنزینخانەیەکی شێڵی بکڕمو تادوکانی یەکێکی تر وەستابێت، هەرگیز ناچم جگەرەیەك لەتورکێك بکڕم. چونکە چەند سەرمایە لەدەستی تورکدا زۆر ببێت، هێندە ئاگرو ئاسنەکەی ئاسمانی کوردستان زۆرتر گڕدەسەنێت!..

بەراووردی سێیەم:

کێ بێت لە ئێمە وێنە بەناوبانگەکەی عومەری خاوەری نەبینیبێت!.

عومەری خاوەر ئەو باوکە بەسۆزەی کورد بوو، کە لەرۆژی ١٩٨٨/٣/١٦دا نە کۆرپە مانگانەکەی پێپاریزراو نە خۆشی. نامەوێت لێرەدا پاکانە بۆ رژێمی داگیرکەری ئێراقی بکەم، چونکە ئەمیش هێندەی خۆرئاواو ئامریکا لێپرسراوە بەرامبەر کارەساتی کیمیابارانی شاری هەڵەبجە لەرۆژی ١٩٨٨/٣/١٦دا.

بەڵام من باوەڕی تەواوم بەوە هەیە، کە وڵاتانی خۆرئاواو ئامریکا دەیانتوانیو دەتوانن بەری زۆر کارەسات بگرن کە بەسەر جیهانی سێیەمدا دێت.

دیارە یەك لەو کارەساتە خوێناوییانە، کارەساتی کیمیابارانی هەڵەبجەیە. ئەوان وەکو بەری ئەو کارەساتانە ناگرن!، دەبنە یارمەتیدەریو خوێناویتری دەکەن. چونکە ئەگەر رووسو وڵاتانی خۆرئاوا چەکی کیمیاویی نەدەنە سەددام حوسەین، زۆر زۆر لەرۆژی ١٩٨٨/٣/١٦دا چەند ناپاڵمێك بەر هەڵەبجە دەکەوتو لەوانە بوو چەند سەد کەسێك بکوژرێت لەجیاتی چەند هەزارێك، وەك ناپاڵمبارانەکەی هەردوو شاری قەڵادزێو هەڵەبجە لە ٢٤و ١٩٧٤/٤/٢٦دا هەر لەلایەن هەمان رژێمی سەددام حوسەینەوە. دیارە ئەم ناپاڵمەش هەر لەلایەن خۆرئاواوە دراوەتە رژێمی داگیرکەری ئێراقی.

من زۆر روانیومەتە ئەو وێنەیەی عومەری خاوەرو کۆرپەکەی کە سووچێکی بچووکی کۆڵانێکی شاری هەڵەبجەیەو یەکێکە لەو هەزاران درامایەی کە دەمەونیوەڕۆ لەلایەن فڕۆکەوانە عەرەبە ئێراقییەکانو بۆمبای کیمیاویی خۆرئاواوە ڕوویدا. دەبێت عومەری خاوەر هیواو ئامانجەکانی چ بووبێت لەژیاندا؟، دەبێت چ هیوایەکی بۆ ئەو کۆرپەیەی باوشی خواستبێت؟!..

ئەو کاتەی عومەری خاوەر سەری هەموو دنیای لێهاتبووە یەكو تاکە چەکی بەرگریی بۆ پاراستنی منداڵەکەی باوشی بوو لەجیاتیی گێڕانی

جەژنی چوارشەممە سوورە! چونکە ئەو ڕۆژە دووا چوارشەممەی ساڵی کوردی بوو، ئا لەو ساتەدا ئەوانەی کە ئەو بۆمبایانەیان دروستکردبوو، خەریکی نانخواردنی نیوەڕۆو گاڵتەبازیو پێکەنین بوون. خەریکی باسوخواسی پشووی کۆتایی هەفتەو پشوو و ڕابواردنی هاوین بوون، کێشەی ئەوەیان هەبوو، کە نازانن ئەم هاوینە بچن بۆ کوێ!. بچن بۆ دوورگەکانی هاوای یان میسر یان بۆ وڵاتی چین بۆ بینینی شوورەکەی، یانو، هتد..

یەکێك لە دروستکەرانی ئەو بۆمبا کیمیاوییانە، ئەو نیوەڕۆیە نەیتوانی بەشداری نانخواردنو گاڵتەبازیی هاوکارانی بێت، چونکە منداڵە چەند مانگییەکەی کە هاوتەمەنی منداڵەکەی عومەری خاوەر بوو، سووکە تایەکی گرتبوو و ناچار لەماڵە خۆشەکەیداو لە ژوورە پڕ لەهەموو شتەکەی منداڵەکەیدا بەدیارییەوە دانیشتبوو. بۆ سبەینێ خۆشبەختانە تای منداڵەکەی ئاسایی بووەوەو باوکە وەکو ڕۆژانی تر بردی بۆ دایەنگەکەیو ئەمیش هاتەوە سەرکار، بەڵام عومەری خاوەرو کۆرپەکەی بەوشەوەو تا ڕۆژی ئەمڕۆش هەر لەبەر دەرگای ماڵەکەیاندا مانەوە!..

هەر ئەمڕۆ میدیای ئێرانی کارەساتی هەڵەبجە بەدنیا دەناسێنێت، دیارە ئەویش نەك لە بەرژەوەندیی کوردی بێچارەی شاری هەڵەبجە!، چونکە ئێران خۆشی داگیرکەری بەشێکی گەورەی کوردستانە. بەڵکو لەبەرژەوەندیی خۆییو جەنگە هەشت ساڵەییەکەی لەگەڵ ئێڕاقدا.

کارمەندانی کارگەکە لە پشووی نیوەڕۆو گاڵتەبازیی سبەی نیوەڕۆیاندا هەواڵەکە دەبیستن.. هیچ خۆیان تێکنادەن.. یەکێکیان کە پسپۆڕی باشترکردنی ئەو چەکانەیە.. خێرا بیرێکی شەیتانی دێت بەمێشکیدا، کە هەندێك لە بریندارانی هەڵەبجە بەبیانووی چارەسەرەوە لەئێرانەوە بێنێتە وڵاتەکەی! بۆ ئەوەی بزانێت ئایا کاریگەریی بۆمباکانیان لەسەر مرۆڤ چۆن بووە! ئایا باشی کوێر کردووە؟.. ئایا باشی شێت کردووە؟.. ئایا باش بووەتە هۆی ئەوەی هەتا هەتایە ئەو ئافرەتە بریندارانە منداڵیان

نەبێت؟.. ئەگەرنا!، ئەوا بۆ ئەوەی بیر لەوە بکەنەوە کە چۆن ئەم بۆمبانە کاریگەرتر بکەن!. . . .

باوەڕناکەم لەدوای ڕووداوی هێرۆشیمای دەسنێژی ئامریکاوە، تا ڕۆژی ١٩٨٨/٣/١٦ کارەساتێکی وا گەورە لەمێژووی مرۆڤایەتیدا ڕوویدابێت. لەهەڵەبجەدا تەنها دوو بالاخانە نەڕووخان، لەهەڵەبجەدا هەموو شارەکە ڕووخا!، لەهەڵەبجەدا تەنها دوو هەزار کەس نەکوژران، لەهەڵەبجەدا پێنج هەزار کەس کوژراو زۆرتر لە دە هەزار کەسیش بریندارو کوێرو شێت بوون، لەهەڵەبجەدا ئەوەی بەساغی مایەوە ناچار ماڵو شارەکەی خۆیی بەجێهێشتو ئاوارەی ئۆردوگا زۆرە ملێییەکانی ئێرانو ئێراق بوو.. ئەو ئاوارانە هەریەکەیان دەیان کەسی نزیکی خۆیانیان لەدەستدابوو، ئەوانە تارۆژی ئەمڕۆش لە مۆتەکەی بۆمبا کیمیاوییەکانی ئێراقو خۆرئاوادا دەژین،و ئەوانە. . .

دیارە ئەگەر پێنج هەزار ئاژەڵ لەخۆرئاوا بکوژرانایە، ڕەنگە بەدرێژایی مانگو بگرە ساڵێکیش کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لەدوانی ئەم درامایە بێبەشیان نەکردینایە؟!.

ئێستا لەئەندێشەی خۆمدا دەمەوێت بیر لەو منداڵە دە ساڵەییەی شاری هەڵەبجە بکەمەوەو ئەم سیناریۆیەی بۆ دروستبکەم کە هەموو ڕووداوەکانی لەمێشکدا چاپبووەو ماڵەکەیان بەرامبەر ماڵی عومەری خاوەر بوو لەهەڵەبجەو باوکو دایکو هەندێك لە خوشكو براو خزمو دراوسێکانی لەشاری هەڵەبجەدا بەبەرچاوی خۆیەوە لەدەستچوون. ئەم منداڵە دە ساڵەییە هەرچی چۆنێك بێت بەهۆی کەسێکی ترەوە لەڕووداوی هەڵەبجەدا ڕزگاری بوو و بەڵام بۆ ماوەی ساڵێك بەهۆی گازی کیمیاوییەوە کوێر بوو و لەیەکێك لەنەخۆشخانەکانی ئێران چارەسەرکراو ئێستا چاویلکەیەکی لەچاودایە.

دە ساڵ پاش ڕووداوەکەی هەڵەبجە، ئەو لاوە دەبێتە بیست ساڵو بۆ ئەوەی خۆی لەو هەموو بیرەوەرییە ناخۆشانە ڕزگاربکاتو چارەسەرێکی

باشتر بۆ چاوی بدۆزێتەوە، هەرچی چۆنێك بێت خۆی دەگەیەنێتە ئەوروپا. ئەم لاوە هەرچەندە تاڕادەیەك ولاتانی خۆرئاوا بووەتە هۆی لەدەستدانی شارو کەسوکارو چاوی، کەچی لە ئۆردوگایەکی پەناهاندەکاندا بۆ ماوەی چوار ساڵە زۆرترە دایانڕزاندووەو هیچ وەلامێکی نادەنەوە. نە ئەوەتا لەرۆژانی یەکەمی پەناهاندەیی چوار ساڵ لەمەوبەرییەوە پێیان گوتووە بڕۆ دەرەوە، کوێرێکی وەك تۆ لەولاتەکەی ئێمە جێی نابێتەوە. نە ئەوەتا ئێستا گوێی لێدەگیرێت و بۆچی سەری خۆیی هەڵگرتووە. ئەم لاوە پاش چوار ساڵ زۆرتر مانەوەی لەو ئۆردوگایەدا نامەیەك لە وەزارەتی "داد"ی ئەو ولاتە ئەوروپییەوە، وەردەگرێت و لێی نووسراوە "ببووره بۆمان دەرکەوت کە بەڕێزتان لەولاتەکەی ئێمەدا مافی پەناهاندەییت نییەو تکایە لەماوەی دوو هەفتەدا ئەم ولاتە بەجێبهێڵە". بەخوێندنەوەی ئەم نامەیە لاوەکە هەموو رووداوەکانی تەمەنی دەساڵیی شاری هەڵەبجەی دێتەوە یادو دێتەسەر ئەو باوەڕەی یەکێك لەکارگەکانی دروستکردنی چەکی کیمیاوی بتەقێنێتەوە، ئەو کارگەیە هەمان ئەو کارگەیەیە کە بۆمباکانی گازی خەردەل و سیانیدی هەڵەبجەی دروستکرد. دوای ئەنجامدانی تەقاندنەوەی ئەو کارگەیە لاوەکە دەستگیردەکرێت.

بەو تەقینەوەیەی کە من لەئەندێشەی ئەم بەراوردەمدا دروستم کردووە هەموو جیهان دەخرۆشێت و ئەم کارەی دەکرێتە گەورەترین کاری تیرۆریستی. چونکە کارمەندانی "بێوەی"ی کارگەکە هەموو دەمرن، کارگەکە خاپوور دەبێت، بەهۆی بلاوبوونەوەی گازی کیمیاویی و بایۆلۆژییەوە، خەڵکانێکی زۆری تری ناوچەکانی دەورووبەری کارگەکە دەمرن.

هەڵبەت رەفتاری ئەو لاوە بەدڵنیاییەوە کارێکی تیرۆریستیی و دژ بەمرۆڤایەتییە. بەلام هەرگیز لەوەی هەڵەبجە ناخۆشتر نییە. بۆ لەوەی هەڵەبجەدا کەس نەیەتە دەنگ و "ئەدوارد شیڤەرنادزی"ی وەزیری

سـۆڤیەت بڵێـت "بـەهیچ جۆرێـك كـاری واهـی نـەبووەو ڕوویـنـەداوە"!!..و ڕۆژنامەی پراڤداش نكووڵیی لەڕوودانی ئەم هێرشە كرد. بۆ سەرئەنجامی تەقینەوەی ئەو كارگە دژبە مرۆڤایەتییە بەو شێوەیە هەڵبسەنگێنرێت؟!..

ئەمـــە.. ئەمـــە نادادپەروەرییـــە.. ئەمـــە خۆرئاوایســـتییەكی دژ بەمرۆڤایەتییە.. ئەمە نازانم بڵێم چییە..

من كارێكی وەك ئـەوەی ئـەو لاوەم لەدەسـت نایـەت، بـەڵام كارەسـاتی هەڵەبجـەم هـەرگیز بیرناچێتـەوەو وێنەكـەی عومـەری خـاوەریش هـەردەم لەئەندێشەمدا دەمێنێتەوە..

بەراووردی چوارەم:

ئەوەندەی لەوڵاتە خۆرئاواییەكاندا باسی پاراستنی ئاژەڵ دەكرێت!، لە هیچ شوێنێكی تری ئەم دنیایەدا باسوخواسێكی واهی نییە.

لە دیدی خۆرئاواییدا ئاژەڵ پارێزراوەو سەدان ڕێكخراویش كار بۆ ئـەم پارێزگارییە دەكات. بەتایبـەتی ئـەو ئاژەڵانـەی كـە بـۆ دانو پێستـەكانیان لەناودەبرێن. تەنانـەت "ڕێكخـراوی دژی فـەرۆ"ش هەیە. ئەوانە هەموویان پرنسـیپی جوانـن، مـن بـاوەڕی تـەواوم پێیـان هەیـەو ئـاژەڵ، بەتایبـەتی ئەوانەی ترسی دوابڕانیان هەیە دەبێت بپارێزرێن.

میدیای خۆرئاوایی ئەم كێشـەیە بۆ بەرژەوەندیی مینتـاڵیتیی خۆرئـاوا بـەكاردێنێت. لەوانەیـە تائێسـتا هـەزاران ڕاپۆرتنامـەیان لەسـەر جـۆری ڕاوكردنو بازرگانیكردن بەو دانو پێستانەوە دروستكردبێت. ئەم میدیایـە دەیـەوێت بەئێمـە بڵێـت كـە خـەڵكی ئـەفریقی بەگشـتی ئـاژەڵ ناپـارێزنو دەیـانكوژنو هـەندێك ئاژەڵ دوابڕاو دەكـەن.. بەڵام بە ئێمە نـاڵێن كـە ئـەو دانو پێستانە بۆ كوێ دەچنو بەكێ دەفرۆشرێن؟!...

دیارە ئەمە وەڵامی ناوێت، چونكە زۆرتر لـە ٩٠٪ی ئـەو دانو پێستانە لەبازاڕە ڕەشو سپییەكانی خۆرئاوادا دەفرۆشرێنو هەر خۆیان پەیكەرو جێپەنجـــەی پیـــانۆو پـــاڵتۆو كـــڵاوو ملپێچـــی لێدروســـت دەكـــەنو بەكاریدێنن؟!.. هەر خۆیان بەدرێژایی چەندین سەدەیە هەموو ئەفریقایان

کۆڵۆنیکردووەو راوکردنیان کردووەتە هۆبییەکی زۆر خۆش و ئاسایی. هەر دەوڵەمەندو ئەندامانی خێزانە شاهانەییەکانی ئەمانە کە بۆ خۆشیو ڕاوکردن دەچنە ئەفریقاو هێندەی ئەندامانی بنەماڵە شاهانەییەکانی خۆرئاوا خەریکی راوکردن بوون و ئەو جۆرە ئاژەڵانەیان بۆ خۆشیو کاتبەسەربردنی خۆیان راوکردووە!، ئەوەندە شێرو پڵنگەکانی ئەو ئەفریقایە راوی ئاسکییان نەکردووە!. لەوانەیە بە (دە) شێر رۆژانە دوو تا سێ نێچیر راوبکەن و تێری لێبخۆن و پاشان لەژێر دارێکدا پشوو دەدەن و پێویستییان بەڕاوکردن نامێنێت، بەڵام زۆر ئاساییە دەوڵەمەندێك یان ئەندامێکی خێزانێکی شاهانەی خۆرئاوایی بە یەك کاژێرو بۆ خۆشیو تاقیکردنەوەی تفەنگە نوێیەکەی یان نیشاندانی کارامەییو دەستڕاستیی لەڕاوکردندا!، دەیان ئاسك بکوژێت؟!..

هەر ئەمانیشن بۆ شاردنەوەی کارە دزێوەکانی خۆیان بەو میدیا درۆزنەیان داوای ماڤ پاراستنی ئاژەڵ دەکەن. ئەم میدیایە خەڵکانی ئەفریقی زۆر بە دواکەوتوو و بێبەزەیی پیشاندەدات لەکاتێکدا کە راوی نێچیرێك دەکەن بۆ کرِیارێکی خۆرئاوایی! بەڵام بەو شێوەیە باس لەدەوڵەمەندان و ئەندامانی خێزانە شاهانەییەکان ناکات.. ئەو ئەفریقییانە ئەگەر بەهۆی دزینی بەرهەمی وڵاتەکەیان و داگیرکردن و بەکۆیلەکردنیان لەلایەن خۆرئاواییەکانەوە نەبێت، چ کارێکیان بەکوشتنی فیلێك هەیە بۆ شفرەکەی.. ئەمە نادادپەروەرییە.. نادادپەروەریش واتە تیرۆر..

هەر لێرەوە دەمەوێت بچمە نێو بەراوردێکی هاوتای ترەوە کە ئەویش تایبەتە بە نادادپەروەریی میدیای خۆرئاوایی.

هەریەك لە ئێمە باسێکمان لەسەر فیلمی خراپی منداڵان خوێندووەتەوە. زۆربەی ئەو باسانە دەربارەی سێکسی تەمەن گەورەیە لەگەڵ منداڵانی ٦ ساڵو بەرەوژووردا. ئەم باس و راپۆرتنامانە ئەوەندە ناخۆشن کە مووی پێستی مرۆڤ راستدەکەنەوە. میدیای خۆرئاوایی زۆر خەمی ئەم کێشەیەیەتی و زۆر جاریش وڵاتەکانی تایلاند، فیلیپین و

هندستان و زۆریتر بەنموونە دێنێتەوە کە چۆن لەم وڵاتانەدا منداڵ لەدوای ١٠ساڵییەوە دەبێتە سۆزانی. دیارە ئەمە کارەساتە، کارەساتێکی زۆر خراپیشەو گەشەی منداڵی پێ تێکدەچێت و ئەو کۆمەڵگانەشی پێ بێ شیرازە دەبێت. کارێکی باشیشە کە میدیای خۆرئاوایی گرنگییەکی زۆر (بەڵام بەو شێوەیەی خۆی دەیەوێت) دەدات بەم کێشەیە. بەڵام ئەوەی کە باش نییەو ئەم میدیایە گرنگیی پێنادات!، هۆی برسیبوونی ئەم وڵاتانەیە کە باوك و دایکێکی فیلیپینی وا لێدەکات کچە دەساڵانەکەیان بخەنە ئەو داوە ترسناکەوە.

ئەوەشی کە هەر زۆر نادادپەروەرانەیەو میدیای خۆرئاوایی زۆر بەکەمی ئەگەر باسی بکات. خراپکردنی ئەو منداڵانەیە لەلایەن خودی پیاوانی خۆرئاواییەوە. چونکە زۆرترینی ئەو پیاوانەی کە سێکس لەگەڵ ئەو منداڵانەدا دەکەن خەڵکی خۆرئاوان و ئەمانە بەئارەزووی خۆیان دەتوانن گەشت بۆ ئەو وڵاتانە بکەن و بەئاسانی ڤیزا وەردەگرن یان هەر نایانەوێت. بەڵام کەسێکی ئەو وڵاتانە رووبکاتە خۆرئاوا دەبێت چەند رۆژێك لەریزە یەك کیلۆمەترییەکاندا بۆ ڤیزا بوەستێت، ئنجا بەختێکی کەمی هەیە وەریبگرێت!.

میدیای خۆرئاوایی زۆر جار کامێرای ئاشکراو شاردراوە دەباتە ئەو ناوچانەوەو وێنەی ئەو منداڵانە دەگرێت و پیشانی خۆرئاواییەکانی دەدات، بەڵام ئەوەی نایەوێت بیگرێت یان پیشانی نادات ئەو پیاوە خۆرئاواییە نەخۆشە بێڕەوشتانەیە کە بەپارەیەکی کەم ئەو منداڵانەی کە ناگەنە ناوقەدیان و لەمنداڵە خۆشبەختەکانی خۆیان بەتەمەن بچووکترن، دەبەنە ژوورێکەوەو. . .

ئەمانە تیایاندایە کردوویانەتە خوویەکی ساڵانەو بەتایبەت دەچن بۆ ئەو وڵاتانە بۆ ئەم کارە تیرۆریستانەیە، خراپکردنی یەك منداڵی برسیی ئەو وڵاتانە لەلایەن یەکێك لەو تیرۆریستانەوە، تیرۆرێکەو هەزار جار بەرامبەر بە دارمانی توینگ تاوەر دەوەستێتەوە. بەڵام بەداخەوە

گرنگییەکی ئەوتۆی پێنادرێت و یەك بۆ ملیۆنی ئەوەی ١١ی سێپتێمبەری ٢٠٠١ باس نەکراوەو ناکرێت.

ئەمە تیرۆرە.. ئەمە نادادپەروەرییە.. ئەمە هەموو شتێکی ناشرینە.. ئەمە بەداخەوە ناتوانم وشەیەکی گونجاوی بۆ بدۆزمەوە. . .

بەراووردی هەزارەم:

ئەم بەراووردەم ناونا "هەزارەم". چونکە ئەگەر چەند رۆژێك بۆی دابنیشم ئەوا دەتوانم لەژمارە پێنجەوە تا هەزار بەراووردی نادادپەروەریی کارو کردەوەکان و هەڵوێستی نادادپەروەرانەی خۆرئاواو زلهێزان بکەم.

لە بەراووردی هەزارەمدا دەمەوێت ئاماژە بۆ هندە سوورەکانی ئامریکاو دانیشتووی رەسەنی ئۆسترالیاو باشووری ئەفریقاو قولەڕەشە ئەفریقییە بەکۆیلەبووی خۆرئاواییەکان بکەم.

چەند سەد ساڵێك لەمەوبەر هەردوو کیشوەری باکووری ئامریکاو ئۆسترالیا بەو جۆرە نەبوون. دانیشتووانی رەسەنی خۆیان هەبوو. خەڵکی خۆرئاوا وازیان لێنەهێنان و وڵاتەکانیان بەزۆر لێداگیرکردن.. لێیانکوشتن، ئەمە تیرۆر نەبوو، زمان و کلتوورو هێمنیی ژیانیان لێتێکدان، ئەمە تیرۆر نەبوو!و زۆریتر..

پاداشتی زلهێزێکی وەك ئامریکا بۆ هندە سوورەکان ئەوەیە، جەنگاویترین و خوێنڕێژترین و تیرۆریستترین هەلیکۆپتەری بەناوی یەکێك لەتیرەکانی ئەم هندە سوورانەوە ناوناوە!..

باشووری ئەفریقا هەمووی رەش پێست بوو و ئێستا جۆرێکی ترەو گەر کردەوە دژ بەمرۆییەکانی خۆرئاوایی لەباشووری ئەفریقادا بخرێتە سەر کاغەز، ئەوا باوەڕناکەم کۆتایی ببێت.

ئەفریقا[8] بەدرێژایی چەندین سەدە ببووە جیٚ بازرگانیی کۆیلەکانی

---

(8) لێرەدا بیرم لە وشەی ئاپارتهایدی هۆڵەندی کردەوە، پرسیارەکەم ئەوەیە "ئەم وشەیە بۆچی هۆڵەندییەو بۆ نموونە کوردی نییە؟"

خۆرئاوا. ئەم داماوانە بەزۆر سواری کەشتی دەکران و دەبران بۆ ئامریکا، تەنانەت سەوڵی کەشتییەکانیشیان لەئەفریقاوە بۆ ئامریکا بەخۆیان لێدەدا! تاوەکو لەوێ بەزۆرو بەبێ بەرامبەر کار بۆ کەسێکی قژ زەردو چاوشین بکەن. گەر نارەزاییەکیشیان بکردایە ئەوا لێدان و زیندانیکردن و کوشتن چاوەڕوانیان بوو.

ئەمانە هیچیان تیرۆر نەبوون. بەڵام ڕەشپێستێك داوای مافی خۆی بکات لێی دەدرێت، زیندانی دەکرێت و دەکوژرێت. بڕواننە گەلانی ئامریکا، بەبەراوردێکی خەڵکی خۆرئاوایی و ڕەشپێستە باوان کۆیلەکانی ئەوسا بۆمان دەردەکەوێت کە چەند کۆمەڵگەیەکی نادادپەروەرە، زۆربەی ئەو ناوچانەی کە ڕەشپێست تێیدا دەژی دواکەوتووە، برسییە، تاوانی تێدایە.. ئەمە بۆ؟!..

خۆسپیکردنەوەی گۆرانیبێژی بەناوبانگی ڕەشی ئامریکایی مایکڵ جاکسن لەوانەیە بەهۆی ئەو نادادپەروەرییانەوە بووبێت!.

میدیای خۆرئاواییش بۆ خۆڵکردنە چاومان لەهەر ڕێکلامەیەکدا منداڵێك یان کەسێکی گەنم ڕەنگ یان ڕەش تێکەڵی باسەکانیان دەکەن! گوایا وەك خۆیان بانگەشەی بۆ دەکەن کۆمەڵگەکانیان "مەڵتی کەڵچەر- فرە کولتوور"ە؟!..

بەبەراووردی هەزارەم کۆتایی بەکورتەی بەراووردەکانم دێنم و خەریکی وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارەی خوارەوە دەبم.

کێ راستەو ئەم کارەساتانە بۆ روودەدەن؟

مێژوو ئەو گیانە زیندووەیە کە هەمیشە لە کارلێککردن و هەڵچوون و داچووندایە، ئەم هەڵچوون و داچوونە، سەردەمێك لە بەرژەوەندیو خۆشبەختیی نەتەوەیەکەو سەردەمێکیش مایەی بێبەختیو کارەساتە بۆ هەمان نەتەوە. لەمێژوودا ئەو نەتەوەیە بەگشتی دەیباتەوە یان بۆ ماوەیەکی زۆر خۆشبەخت دەژی، کە زۆر نەبووبێتە مایەی چارەڕەشیی نەتەوەکانی تر.

دیارە ئەم هاوکێشەیە بەسەر ئینگلیزەکاندا ناچەسپێت، ئەمانە هەردەم هۆکاری هەر ناخۆشییەك و کارەساتێك بوون کە تا ناوەڕاستی سەدەی بیستەم بەسەر جیهانی سێیەم و داگیرگەکانیاندا هاتبێت.. بەڵام خۆیان تاوەکو ئێستا خۆشبەخت و دوورن لەکێشەوەو هەر کە دەمیش دەکەنەوە باسی ماڤ مرۆڤ و پاراستنی ئاژەڵ و دیموکراسیو سەربەستی دەکەن؟!..

دوو هەزار ساڵ لەمەوبەر لەسەردەمی نابوخودنوسووری سەرکردەی بەناوبانگی بابلییەکاندا بەهەزاران ماڵوێرانی و بێبەختیو کارەسات ڕوویکردە ئەو وڵاتەی کە ئێستا پێی دەڵێن ئیسرائیل و جەنگاوەرەکانی بابل بەهەزاران دیلیان لە ئۆرشەلیمەوە هێنایە شاری بابل و جوولەکەکان هەرچی هەیانبوو و نەیانبوو لەلایەن بابلییەکانەوە بەتاڵانی برا.

ئەوکاتە سەردەمی بەرژەوەندیو خۆشبەختی بوو بۆ بابلییەکان. بەرامبەر ئەمەش سەردەمی چارەڕەشییەکی مێژوویی بوو بۆ جوولەکە.

دیارە بەختەوەریی بابلییەکان و باخچە هەڵواسراوەکانیشیان تاسەر نەبوو و ئەمانە لەلایەن ئاکادییەکانەوە تەخت و تاراجیان هێنرایە خوارەوەو ئەوەی پێیانکرا، لەوە کەمتر نەبوو کە خوودی بابلییەکان بەجوولەکەکانیان کرد.

چواردە سەدە لەمەوبەر کاتێك عەرەبەکانی هاوڕەگەزی بابلییەکان بەهۆی محەمەدی پێغەمبەری موسڵمانان و ئایینی ئیسلامەوە لەهیچەوە

بوونە دەستەڵات! دیسانەوە کەوتنەوە گیانی جوولەکەکان، ژمارەیەکی زۆریان لێکوشتن، کچەکانیان خراپکردن، بازرگانییەکانیان داگیرکردن، قەڵای خەیبەری بەناوبانگی شاری مەدینە کە لەسەدا سەد هی جوولەکە بوو، ڕووخاندیانو چیی تیابوو تاڵانیانکردو دوابەیەکیان کوشتن. بەنی قورەیزە کە بەناوبانگترینو گەورەترینی تیرەکانی جوولەکە بوو لە نیمچە دوورگەی عەرەبیدا، دوابەیەکیان کوژران بەمنداڵە ساواکانیشیانەوە.

ئەوکات سەردەمی خۆشبەختیو سەرفرازی بوو بۆ عەرەبەکانو بۆ جوولەکەش ئەوپەڕیماڵوێرانی.

پاش ١٤٠٠ ساڵ! کاتێك دەوڵەتی جوولەکە لەساڵی ١٩٤٨دا دامەزرا، مێژووی ١٤٠٠ ساڵ بەر لەئێستا دیسانەوە دووبارە بووەوە، بەڵام ئەمجارەیان بەپێچەوانەوە! جوولەکەو دەوڵەتی ئیسرائیل بوونە مۆرانەو چوونە گیانی عەرەبەوە. بەڕادەیەك ڕێچکەی ژیان، بەرژەوەندیی نەتەوەیی، ئاسایشی نەتەوەیی، سامانی نەتەوەیی، سنووری نەتەوەییو. . . هتد بیان گۆڕدراو هەردەم لەمەترسیدایە. بەشێوەیەکی وا بەدەست دەوڵەتی ئیسرائیلەوە تووش بوون! نەدەتوانن تاسەر لەگەڵیدا لەجەنگدابن! نەدەشتوانن بەئاشتیو پێکەوە بیگوزەرێنن.

لەجەنگی جیهانیی دووەمدا ئەڵمانە نازییەکان بەهەموو شێوەیەكو بەهەموو هێزێکیانەوە کەوتنە لەنابردنی جوولەکە. ژمارەیەکی زۆریان لێکوشتن، لێیانکردن بەسابوون، سووکایەتییەکی زۆریانپێکردن. چیرۆکی ژیانی هەندێك لەم جوولەکانە کراونەتە هەزاران ڕۆمانو چیرۆكو فیلمو شانۆگەریو هتد. سەردەمی جەنگی جیهانیی دووەم، سەردەمی ماڵوێرانیو کارەساتی زۆر ناخۆش بوون بۆ جوولەکە. بەرامبەر ئەمەش سەردەمی هێزو دەستەڵاتو سەرکەوتنو داگیرکاریی سەربازی بوو لەسەرەتادا بۆ ئەڵمانییەکان.

لەدەمەدەمی تەواوبوونی جەنگدا، چونکە ئەڵمانییەکان بێهێز بووبوون، کارەساتو ناخۆشی لەسەر جوولەکەکان کەمبووبوونەوەو ئەمجارەیان

خۆشــبەختانە دۆڕان، کارەســاتو بەدبــەختی ڕوویکــردە ئەڵمانــەکان. وڵاتێکی ڕووخاو، ئابوورییەکی تەپیوو، برسێتی، دابەشکردنی ئەڵمانیا بە پایتەختەکەشییەوە، کەرتبوونی ماڵی ئاڵمانی، پابەندکردنی ئەو بەشەی ئـەڵمانیای خۆرئـاوا بـەدەیان کـۆتو مـەرجی نێودەوڵەتییـەوە. ســەرباری داگیرکردنی وڵاتەکەیان لەلایەن رووسو لەشکرە هاوبەشەکانی خۆرئاواوە.

ئەڵمانـەکان لەسـەردەمی هـێزو دەسـتەڵاتیاندا ئافرەتـە جوولەکـەکانیان وەك کــەنیزەك بــەکاردەهێنا. بــەڵام لــەکاتی دۆڕانــی جەنگەکــەدا تەنــها سەربازانی رووس سەد هەزار ئافرەتی ئەڵمانییان بەزۆر خراپکرد!.

ئـەو سـێ نموونەیـەی سـەرەوە، هەرسـێکیان یـەکی تاڕادەیــەك هــەزارساڵیان نێوانە. هەرسێکیان لەدژی جوولەکەدا بەئەنجام گەیـەندراوەو بووە هـۆی چەندین کارەساتی مێژوویـی بۆ جوولەکەکانو بەهیچ جۆرێـك نـەك لەبیری جوولەکە، بەڵکو لەبیری مێژوو و مرۆڤایەتی ناچنەوە.

مێژوو لەهەرسێ رووداوەکەدا کاری خۆیی کرد..

کەواتــە مێــژوو هیچــی لێ وننــابێت! هــەرچی رووداوی نــاخۆش، کارەسـاتو مـاڵوێرانیو پێچەوانـەکانیان کـە بەسـەر گـەلانی سـەرزەمیندا دێت، کۆمەڵە کارو کاردانەوەیەکی زنجیرە ئاسایە.

هـەر بـەو شـێوەیە هۆکـاری رووخـانی ئیمـپراتۆری ئاشـوورییەکانو کاولکردنی شاری نەینەوا لەلایەن مادەکانەوە لە ٦١٢ی پێش زاییندا، دەگەڕێتەوە بـۆ ئـەو هــەموو نەهامــەتیو ماڵوێرانییانــەی کــە خــودی ئاشــوورییەکان لەپێناوی خۆشبەختیی خۆیاندا بەسەر کوردستانییەکانیاندا هێنا.

بیرتـان نەچێت چەند ساڵێك پاش گرتنی قەڵای خەیبـەری جوولەکـەو قــەتڵوعامی جوولەکــەکان، عەرەبــەکان بەهــەمان شــێوە کەوتنــەوە قەتڵوعامێکی تر. بەڵام ئەمجارەیان لەدژی کورد. وڵاتەکەیان داگـیرکردن، پەرسـتگاکانیان رووخـاندن، ئـاگرە پیرۆزەکانیــان کوژاندنــەوە، هــەرچی هەیانبوو و نەیانبوو تالانیان کرد. کچە کوردە گەنجەکانیان بەدیل برد بۆ دوورگەکەیانو بەزۆر کردیانن بە کەنیزەك.

ئەو بارودۆخەی کە ئێستا عەرەبەکان بەدەست جوولەکەوە تێی کەوتوون، هەر بەهۆی جوولەکەوە نییە، بەڵکو بەهۆی کوردیشەوەیە. . .

مێژووی مرۆڤایەتی چەندین ئایینی ئاسمانیو نائاسمانیی بەخۆیەوە بینیوە، ئەمانە لەسەردەمێکی مێژووییو بگرە هەندێکیشیان تاوەکو ئێستا ژمارەیەکی زۆری خەڵکی پەیڕەوکارین، لەوانە ئایینەکانی جوولەکە، فەلە، ئیسلام، بووداییو زەردەشتیو هتد.

زۆربەی زۆری ئەم ئایینانە بەگوتەی خۆیان لەسەر بنەما رەوشتییەکان دامەزراون. یەکێك لەگرنگترین پرنسیپەکانیان بەگشتی، خۆشگوزەرانیی مرۆڤو هێنانەکایەی ژیانێکی یەکسانە بۆ مرۆڤایەتی یان بۆ ئەو نەتەوانەی کە پەیڕەوکاری ئەم ئایینەن.

کەواتە ئایین دەبێت دژی تیرۆر بێت.

بەچاوپێداخشاندنێکی خێرای مێژووی مرۆڤایەتی بەشێوەیەکی زۆر بەرچاو تێبینیی ئەوە دەکەین کە زۆربەی ئەو جەنگانەی لەمێژوودا روویداوە بەهۆی ئایینەوە بووە. بۆ نموونە پادشاکانی سۆمەر بۆ ئەوەی خوداوەند لێیان رازیبێت، کەوتوونەتە داگیرکاریی ولاتانی دراوسێیانو لەداگیرگەکانیاندا پەیکەری خوداوەندەکانی خۆیانیان چەسپاندووە. ئەو نموونەیەی سەرەوە دەتوانین بۆ مێژووی نەتەوەکانی وەك میتانی، بابل، ئەکاد، ئاشووری، میسرییە کۆنەکانو یۆنانییە کۆنەکانیش بەکاربهێنین.

جوولەکە، فەلەو ئیسلامەکانیش بۆ بڵاوکردنەوەی یان بەرگری لە ئایینەکانی خۆیان هەزاران جەنگی خوێناوییان لەدژی یەکدی پیادە کردووە!..

هێندەی ئەم ئایینانە خەریکی خوێنڕشتن بوون، نیوئەوەندە نەبوونەتە هۆی بەختیارییو یەکسانیی مرۆڤ بەگشتی. ئەمە کەس ناتوانێت بڵێت وانییە!، چونکە مرۆڤایەتی هەزاران نموونەی ئەو جەنگە خوێناوییانەی تۆمار کردووە. تائێستاش ئایینەکانی جوو و ئیسلام بەردەوامن لەسەر ئەو جەنگو بەرگرییە.

لەم چەند سەدەیەی دوواییدا شانبەشانی جەنگی ئایینی، جەنگی ئابووریش لەئارادایە. بەڕادەیەك ئێستا ئەم جەنگی ئابووری‌و دەستەڵاتگرتنە دەستە، بۆڕی جەنگە ئایینییەکانی داوەتەوە. جەنگەکانی جیهانیی یەکەم‌و دووەم‌و هەردوو جەنگی کەنداو، چوار نموونەی بەرچاوی سەدەی بیستەمن. کە تاوەکو ئێستاش شوێنەواری خراپیان بەسەر مرۆڤایەتییەوە ماوە.

جەنگی ئابووری هەردەم لەلایەن زلهێزەکانی جیهانەوە پیادەکراوەو دەکرێت. لەهەندێك باردا ئەم جەنگە دەبێتە هۆی تێکشکانی زلهێزێك یان زۆرتری ئەم دنیایە، وەك ئەوەی لەجەنگی جیهانیی یەکەم‌و دووەمدا ڕوویدا. بەڵام بەگشتی‌و لە زۆربەی بارەکاندا ئەم جەنگە لەلایەن زلهێزانی جیهانەوە دەبرێتەوەو دەبێتە هۆی وەدەستهێنانی دەستکەوتێکی ئابووری‌و دەستەڵاتێکی زۆر لەجیهاندا. نموونەی ئەمەش جەنگی کەنداوی دووەمە ١٩٩٠-١٩٩١.

بەدرێژایی ساڵانی جەنگی سارد ئەم جەنگە کەم تازۆر لە بەرژەوەندیی هەردوو بلۆکی خۆرئاواو خۆرهەڵاتدا بووە. بەنەمانی جەنگی ساردو لاوازبوونی بلۆکی خۆرهەڵات، ئەم جەنگی بەرژەوەندییە بووە موڵکی بلۆکی خۆرئاوای بەهێز کە ئامریکا ڕابەرایەتیی دەکات.

ئەمانە، بەتایبەتی ئامریکا ئێستا بەئارەزوو و ویستی بەرژەوەندی‌و دەستەڵات‌و ستراتیژی نەتەوەییان جیهان بەڕێوەدەبەن. بۆ هەموو هەنگاوێکیشیان بەهانەیەکی ڕەوایەتی دێننەوە، هەر هیچ نەبێت لەلایەن ڕێکخراوی حکومەتە یەکگرتووەکانەوە کە خۆیان پێی دەڵێن "نەتەوە" یەکگرتووەکان!و دەستنێژی خۆیانەو بۆ خۆیانە، بڕیارێك دەردەکەن، تاوەکو دەمکووتی هەر کەسێك‌و لایەنێك بکەن لەکاتی ناڕەزاییداو زۆر بەئاسانی دەڵێن ئەمە بڕیاری ڕێکخراوی "نەتەوە" یەکگرتووەکانەو دەبێت جێبەجێ بکرێت. دیارە زۆرینەی بڕیارەکانی هەردوو کۆمەڵەی "گەلان"و "نەتەوە" یەکگرتووەکان هەر لەخزمەت‌و بەرژەوەندیی زلهێزاندا بووە.

دەشێت، بڕیارێك لەبەرژەوەندیی نەتەوەیەكی بندەستی وەك كورد درابێت، بەڵام ئەو بڕیارە یان هەر باس نەكراوەو پیادە نەكراوە یان بەنیوەو ناچڵ كەمێكی لێ پیادەكراوە.

زلهێزانی ئەم جیهانە هەر لەدوای سەدەی رێنیسانسەوە بوونە خاوەن ئابوورییەكی بەهێز، تەواوی زانستەكانی تەكنەلۆژیایان بۆ خۆیان مۆنۆپۆڵ كرد. بۆ پێشكەوتنی ئەم زانستانەو بەهێزبوونیان وڵاتانی جیهانی سێیەمیان ژێردەستەكردو پاشان وەك مانگا دایاندۆشین. ئەم دادۆشینە تاوەكو ئێستێش هەر بەردەوامە.

پاش نەمانی هەنگامی كۆڵۆنی، زلهێزان بەئارەزوو و بەرژەوەندیی خۆیان سنووری رامیاریی جیهانیان داڕشت و بۆ هەریەكێك لەو وڵاتانە سنوورێكی دەستكردیان دانا. ئەو وڵاتانەیان بەشێوەیەكی وا بەجێهێشت، بەهیچ جۆرێك نەكەونە سەرپێی خۆیان، هەمیشە پێویستییان بەزلهێزان ببێت، تاوەكو سەرمایە لەوڵاتەكانیاندا كۆنەبێتەوە، سنووری رامیاریی ئەو وڵاتانەشیان واداڕشتووە، تاوەكو هەمیشە لەگەڵ یەكدیدا لەجەنگ و ئاژاوەدابن. نموونەی سنووری رامیاریی ئەو وڵاتانەش ئێراق، ئێران، توركیاو سووریایە كە كوردستانیان لەنێواندا دابەشكراوە، ئەم وڵاتانە بەهیچ جۆرێك بەئاسوودەیی نەژیاون و ناژین تاوەكو كوردستانیان لێ جیانەكرێتەوە.. هەروەها سنووری نێوان هندستان و پاكستان و ئاژاوە هەمیشەییەكەیان لەسەر هەرێمی كشمیر نموونەیەكی زیندوو و بەرچاوی ترە..

دانانی ئەو سنوورانەش لەبەر دوو هۆیە: یەكەمیان بۆ ئەوەی ئەم وڵاتانە لەدژی زلهێزان بەرەیەكی هاوبەش پێك نەهێنن. دووەمیان ئەو جەنگ و ململانێیەی نێوان وڵاتانی جیهانی سێیەم پێویستی بەخۆچەكداركردنە. كڕینی چەكیش هەرلای زلهێزانەوەیە. هۆی دووەمیان چەند سوودێكی گەورەی بۆ زلهێزان هەیە: یەكەمیان سەرمایەی وڵاتانی سێیەم بۆ پێشكەوتنی ئەم وڵاتانە بەكارنایەت، چونكە هەمووی دەدرێت بەزلهێزان بۆ كڕینی چەك. دووەمیان لەبەرئەوەی ئەو سەرمایەیە بۆ

دامەزراندنی ژێرخانێکی ئابووریی باش بەکارناهێنرێت! ناچار ئەم وڵاتانە پێویستییە ئاساییەکانی تری خۆیان لای زلهێزان وەدەست دەهێنن. واتە لەهەموو بارەکاندا بەسوودی زلهێزان و زیانی زۆری وڵاتانی کەمهێز دەشکێتەوە.

راستینەی ئەم ڕووداوانەی سەرەوە لای تەواوی دەوڵەتانی جیهان ئاشکرایە. بەڵام نەبوونی یان کەمیی ناڕەزایی لەلایەن وڵاتە کەمهێزەکانەوە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە وڵاتانی کەمهێز لەلایەن زلهێزانەوە دروستکراون و بەردەوامییان پێدەدرێت و بەڵێنی ملکەچی و بێدەنگیی تەواویشیان لێوەرگیراوە. ئەگەرنا ئەوا لەلایەن زلهێزانەوە تاوانی تیرۆریان دەدرێتە پاڵ و گەمارۆی ئابوورییان دەخرێتە سەرو هەموو دەرگایەکی جیهانی دەرەوەی لەڕوودا دادەخەن. ئەگەر ئەو دەوڵەتە کەمهێزە هەر بەردەوام بێت لەسەر سەرکەشی و دژایەتیی زلهێزان! ئەوا زۆر ئاساییە لەماوەی شەوو رۆژێکدا سەروژێربکرێت و هەر خۆشیان حکومەتێکی نوێی ملکەچی بۆ دابمەزرێنن و سەرۆکی سەرکەشیش راپێچی دادگایەکی نێودەوڵەتی بکەن. هەموومان بینیمان چۆن ئامریکا تەخت و تاراجی حکومەتی پەنامای هێنایە خوارەوە، چونکە ئەم حکومەتە لەدژی بەرژەوەندییەکانی ئامریکا رەفتاری دەکرد..

هێنانەوەی نموونە بۆ ئەو ڕووداوەی سەرەوە پێویست نییە، چونکە ئەمڕۆ هەر وڵاتێك دژی خۆرئاوا بەگشتی و ئامریکا بەتایبەتی بوەستێتەوە، ئەوا لەیەکەم هەنگاودا گەمارۆی ئابووری دەخرێتە سەر، ئەگەر هەر سوودی نەبوو ئەوا هێرشی سەربازی و دامەزراندنی حکومەتێکی نوێی ملکەچ.

کەواتە زۆرینەی وڵاتە کەمهێزەکان دەستنێژو دروستکراوی زلهێزانن، هەر بۆیە دەنگی ناڕەزایی کەمهێزان نابیسترێت.

دەنگی ناڕەزایی لەناو گەلانی خودی زلهێزاندا زۆر لاوازە، تێڕامێنن بەدرێژایی ئەو ساڵانەی تیرۆرەکانی ئامریکا لە ڤێتنام هیچ دەنگێکی ناڕەزایی ئەوتۆ لەناو ئامریکاییەکاندا نەبیسترا، تەنیا خوێنی رۆژانە رژاوی رۆڵە سەربازە داگیرکەرەکانیان لەڤێتنام دواتر ئەمریکییەکانی هێنایە سەر جادە نەك خوێنی سەدان هەزار ڤێتنامی بندەست. پێش هێرشی ئامریکا بۆ

سەر ئەفغانستان ٩٠٪ی ئامریکییەکان ئەم هێرشەیان پێباش بوو. کەواتە شەڕخوازی بەپلەی یەکەم لەناو گەلانی زلهێزاندایەو هەمیشە ترسێك بووە بۆ ناجێگیریی ئاساییشی مرۆڤایەتی. ئەم شەڕخوازییەش بەپلەی یەکەم لەجیهاندا لەناو ئامریکییەکاندایە، چونکە کۆمەڵگەیەکی تاڕادەیەك نەخوێندەوارن[٩] و پاشان لەبەرئەوەی هەمیشە گۆڕەپانی جەنگ لەخۆیانەوە دوور بووە، نازانن سەرئەنجامی شەڕ چەند ناخۆش، دزێو،ماڵوێرانکەرو کوژەرە.. هەر بۆیە ئامریکا لەوەتەی هەیە هەر هێرش بەر بووەو وێرانکەر بووەو هیچ هێرشێکی نەکراوەتە سەر جگە لەوەی ١١ی سێپتێمبەر.

کۆمەڵگەی ئامریکیش کۆمەڵگەیەکە کە بەشەڕو زۆرداری دروستبووەو ئەم شەڕخوازییەش بووەتە مینتاڵیتییان.

هۆیەکی تری ئەم هەستی شەڕخوازییەش ئەوەیە کە ئامریکا بەپارتە رامیارییەکان و پەرلەمان و حکومەتیشەوە لەلایەن کۆمپانیا ئامریکاییەکانەوە ئاڕاستەو بەڕێوەدەبرێت و ئەمانیش هەردەم لەبەرژەوەندیاندایە ئامریکا هێرش بەربێت و جەنگ بەردەوام بێت، ئەگەرنا ئەی چۆن ئەو چەکانەی بەرهەمی دێنن بفرۆشرێت و ئەو جێگایانەی کە چەکەکانیان وێرانی دەکات کۆمپانیاکانی تریان چاکی بکاتەوە. واتە بەدوولا مەست و حەیرانن!..

ئەم لووتکەی شەڕخوازییە گەیشتە ڕادەیەکی وا کە کەسێکی وەك جۆرج بوش بەئاشکراو بەڕاشکاوی بڵێت "لەگەڵمانیت باشە، لەگەڵمان نیت ئەوا لەگەڵ تیرۆریت"! واتە دوژمنمانیت و دژایەتیت دەکەین، شەڕت دەکەین. ئەمە بووە نەریتی رامیاریی ئامریکا هەر لەرۆژی ٢٠٠١/٩/١١ەوە و (کۆڵن پاوڵ)ی وەزیری دەرەوەی ئامریکاش رۆژی ٢٠٠١/٩/١٢ هەموو باڵوێزی وڵاتە عەرەبییەکانی کۆکردەوەو بەڕاشکاوی پێی ڕاگەیاندن کە ئەگەر لەگەڵ ئامریکا نەبن ئەوا دوژمنی ئامریکان.

---

(٩) نەخوێندەوار، مەبەستم ئەوەیە کە ناخوێننەوەو ئاگایان لەدەوروبەری خۆیان نییە. تێڕامێنن لەسەد ئامریکی یەك کەسیان دەخوێنێتەوە!

نـاڕەزایی بەرامبـەر زلهـێزان لەپلـەی یەکـەمدا لەتاکـەکانی وڵاتـانی ژێردەستەو کەمهێزاندا خۆیدەنوێنێت. ئەمانە هیچ دەستەڵاتێکیان نییەو زۆرینـەیان هـەر لەخۆخواردنـەوەدان. چونکـە دەبینـن وڵاتـەکانیان یـان ژێردەستەیە یان بێهێزو دوواکەوتووە، هەرچی سەرمایەی وڵاتەکەشیانە لەلایەن حکومەتەکانیانەوە دەدرێت بەچەك بۆ بەرگریی وڵاتانی دراوسێ. بۆ نموونە لەپێش ساڵی ١٩٩٥ەوە بودجەی سەربازیی تورکەکان نزیکەی ٨ ملیار دۆلاری ئامریکی بـوو. پاش ئەو ساڵە ئەم بودجەیە بووە دوو قـاتو سـێ قـات. ئەمـە بەشـێوەیەکی وا ئـابووریی تورکـی تـەپاند کـە هەژارترین کەسی ئەم دونیایە لە تورکیادا ببێتە ملیۆنێر (بـەڵام بـەلیرەی تورکی!). دیارە تەرخانکردنی ئەم بودجە زۆرە بۆ سوپای تورك هەر لەدژی کورد بووە.

هەندێك لەم تاکانە دەیانـەوێت بەڕاستی نـاڕەزایی دەربـبڕنو بـەکردار کـارێك دژی حکومەتـەکانیان یـاخود زلهـێزان بکـەن، ئـەویش بەمەبەسـتی هێنانەکایەی دادپەروەرییە. هەر بۆیە پلەی دووەمی دەنگی ناڕەزایی دێتە کایەوە کە ئەویش دامەزراندنی ئەو ڕێکخراوانەیە کە دژبە زلهێزانن. . .

ئەم ڕێکخراوانە لەجیهاندا نموونەیان گـەلێك زۆرە. لەسـەرەتادا لـەنێو وڵاتانی خۆیاندا قەدەغە دەکرێن. کە ئەویش هەر بەخواستی زلهێزانە. یان هەر خۆیان قەدەغەن. هـەزاران تـاوانی وەك جیـاخوازو تیرۆریـان دەدرێتـە پاڵ، کە باشترین نموونە (پ.ك.ك) بوو. (پ.ك.ك) جگە لەدژایەتیی تـورك، لەلایـەن زۆربـەی وڵاتـانی خۆرئـاواو بەتایبـەتی ئامریکـا بەتیرۆریسـت نـاوزەدکرا. چونکـە لێـدانو نانـەوەی پشـێوی لـەتورکیادا لەبـەرژەوەندیی خۆرئـاواو ئامریکـادا نـەبوو بـەهۆی ئـەوەی تورکیـا ئـەندامێکی چـالاکی ناتۆیـەو چـەندین بنکـەی سـەربازیی ئامریکـایی تێدایـە. لـەتێڕوانینی خۆرئاوادا، تورکیا تیرۆریست نییە کە هەرچی ناوی کوردو بۆنی کوردی لێوەبێت قەدەغەیـەو سـەرکوت دەکرێـت. بـەڵام (پ.ك.ك) تیرۆریسـتە. هـەر بۆیە کۆمەڵگەی خۆرئاواو ئیسرائیل بەشێوەیەکی بەرکارانە هەوڵی نەمان

یان بچووکردنـەوەی ئـەم ڕێکخراوەیـاندا. لەپێشـدا کردیاننـە تیرۆریسـت، پاشـــان بنکـــەکانیان لـــە ســـووریا بـــەزۆر پێهەڵکـــەندن. پاشـــانیش سەرۆکەکەشـــیان بـــەهۆی دەزگاکـــانی ســـیاو مۆســـادەوە لـــە کینیـــا دەستگیرکردو بەزۆر ڕاپێچی تورکیایانکرد. ئەگینا تورك نەئەوەندە بەهێز بوو و نەئەوەندەش ژیر بوو کارێکی واهی بەئەنجام بگەیەنێت و ڕێکخراوی (پ.ك.ك) بتوێنێتەوە..

وڵاتـانی جیهانی سێیەم، بەتایبـەتی خۆرهـەڵاتی نێویـن کـە زۆربـەیان موســـوڵمانن، بەشـــێوەیەکی بـــەردەوام بوونەتـــە کایـــەی کـــارو بـــازاڕو بەرژەوەندیی زلهێزان. بەتایبەتی ئەو وڵاتانەی کە ڕێـژەو یەدەکی نـەوتیی تێـدا زۆرە.. حکومـەتانی ئـەم وڵاتانـەش دەبێـت دروسـتکراو و ملکـەچی زلهـێزان بـن، ئەگـەرنا ئـەوا بـەرژەوەندیی زلهـێزان لـەم وڵاتانـەدا پـارێزراو نـابێت. هـەر بۆیـە لـەم سـاڵانەی دواییـدا زۆرینـەی دەنگـی نـاڕەزاییو ڕێکخراوە دژ بەزلهێزەکان لەم ناوچانەدا سەر هەڵدەدەن.

دیارە نە حکومەتو لەشکرەکانی جیهانی سێیەم، نە ڕێکخراوە نهێنییە دژە زلهێزەکـانیش نـاتوانن بەرامبـەری خۆرئـاواو بەتایبـەتی ئامریکـا بوەستن. چونکـە ئەمانـە خـاوەن ئابوورییـەکی بـەهێزو تەکنەلۆژیایـەکی پێشکەوتوو و هـێزی سەربازیی بەهێزو زۆرو بۆمبـای ئەتۆمو چیو چیـی تـرنو لەماوەیـەکی کـەمدا کـام لـەم دەوڵەتانـە زۆر بـەهێزە ژێـرەوژووری دەکەن. هەر بۆیە ئەو ڕێکخـراوە نهێنییانـە پەنادەبەنـە بـەر ڕێگـای تـر بـۆ دژایەتیی زلهێزان. کە گرنگترینیانو ئاسانترینیان بەلای ئەو ڕێکخراوانەوە ڕێگـای تـیرۆرە. تـاوەکو لـەم ڕێگایـەوە ڕای گشـتی جیـهانی سـێیەمو ئایینەکانیان بۆ لای خۆیان رابکێشنو زلهێزانیش بترسێنن. . .

ئـەم ڕێگـا ناڕەوایـەی کـە نـاوی (تیرۆر)ی لێنراوە کەمجار بووەتـە هـۆی ئەوەی ڕاستەوخۆ دڵو کیانی زلهێزان بلەرزێنێت، بەڵکو زۆربـەیان بووەتـە هۆی کوژرانو بریندارکردنی هاوڵاتیی ئاسایی دانیشتووی زلهێزان. دیارە ئەمە کارێکی تابڵێی ناڕەوایە. . .

تیرۆری ئەم ڕێکخراوانە بەهانەی زۆری هەیە، گرنگترینیان بەهانەی ئایینییە، ئایینی ئیسلامیش یەکەمین و گەورەترینیانە.

کردەوە تیرۆریستەکانی ئەم ڕێکخراوانەش لەدیدەی ئەم ڕێکخراوانەوە پێی دەگوترێت (جیهاد) یان جەنگی پیرۆز. ئەمانە کردەوەکانی خۆیان بەچەندین ئایەتی قورئانی پشتڕاستدەکەن لەوانە: قاتلواهم حتى لا تكونوا فتنة، واتە "بیانکوژن تانەبوونەتە هۆی دووزمانی و دووبەرەکی". . .

ئەو کەسەشی بەکرداری جەنگی پیرۆز هەڵدەستێت (موجاهید)و بەهۆیەوە لەناودەچێت، دەبێتە (شەهید)و یەکسەر جێگای بەهەشتە. بەهەشتیش شوێنێکی هەتاهەتایی خۆشە بۆ ئەو جەنگاوەرانەو بەپێی ئایەتەکانی قورئان لەوێ باشترین پلەوپایەو خۆشترین جێ‌و خواردن‌و خواردنەوەو جوانترین ئافرەتیان پێشکەش دەکرێت. هەر بۆیە کردارە تیرۆرییەکانی خۆتەقاندنەوە بووەتە کارێکی ئاسایی تاڕادەیەك ڕۆژانە!، چونکە ئەو جەنگاوەرانە جگە لەوەی چەند ناموسوڵمانێك دەکوژن، یەکسەر بەهەشتیش بۆ خۆیان دابین دەکەن. . .

پێموابێت خۆرئاوا دەبێت بەشێوەیەکی گرنگتر بیر لەم دۆزە بکاتەوە، چونکە کەسانێك دوژمنایەتیی دەکات کە بە هیچ جۆرێك لەمردن ناترسن‌و خۆیان ڕۆژو کاتی مردنی خۆیان دادەنێن!. بەرامبەر ئەمان هەموو ئەورووپاو ئامریکا تەی بکە کەسێك نابینیتەوە ئامادەی خۆکوشتن بێت لەپێناوی وڵاتەکەی یان بیروباوەڕەکەیدا.

ئەو بیرەی کەوا لەم موجاهیدانە دەکات بەو کردەوانە هەڵستن زۆر ترسناکە. بەخوێندنەوەی ئەم دوو نموونە ڕاستینەیەی خوارەوە دەربارەی منداڵان بۆمان دەردەکەوێت کە مرۆڤایەتی لەگەڵ کێدا تووش بووە:

* یەکێك لەئیسلامییەکانی جەزائیر پاکانە بۆ سەربڕینی منداڵە جەزائیرییەکان دەکات‌و دەڵێت ئەو کردەوەیە بەپێی شەرع‌و بەپێی قورئان ڕەوایە.

* باوکێکی بەنگلادیشی منداڵە هەشت مانگەکەی خۆی لەسەرەتای ساڵی ٢٠٠١ لەجەژنی قورباندا سەردەبڕێت لەبەر ئەوەی شەو خەوی بینیوەو گوایا پێی گووتراوە کە منداڵەکەی خۆی بکاتە قوربانی. ئەم باوکە ئیمامی مزگەوتێك بووە لەبەنگلادیش.

رووداوەکانی ١١ی سێپتێمبەری ٢٠٠١یش هەر لەهەمان هۆی ئایینییەوە سەرچاوەی گرتووە.

هەڵبەت کارێکی گرانە بگوترێت رێکخراوێکی وەك (ئەلقاعیدە) لەسەداسەد بەکارێکی وا هەڵستابێت، چونکە ئەم کارە زۆر گەورەیەو زۆر رێکخراوەو باوەڕیش ناکەم رێکخراوێکی وەك ئەلقاعیدە رێکخستنێکی هێند بەهێزو نهێنگرییەکی ئەوتۆی ببێت بەتەنیا.

چەند باسوخواسێکی تەمومژاوی جارجار دێتە بەرگوێمان، لەوانە کارنەکردنی جوولەکەکانی ناو باڵەخانەی توینگ تاوەر لەرۆژی ١١ی سێپتێمبەرو هەروەها کۆکردنەوەی سەرمایەیەکی زۆر لەناو توینگ تاوەردا بەدووسێ رۆژ پێش هێرشەکە..

هەر چۆنێك بێت بەتەنها رێکخراوی ئەلقاعیدە دژی ئامریکا نییە، بەڵکو زۆر جار چاودێرەکان باسی ناوچەی بەڵکان و سڕبەکانیش دەکەن کە دەستیان لەم کارەدا بووبێت. چونکە کردەوەکانی ئامریکاو ناتۆ لەم ناوچانەدا ئەوەندە جوان نین و خەڵکی ئەم ناوچانە دوژمنی سەرسەختی ئامریکاو ناتۆن..

هەروەها نابێت ئەوەشمان لەیاد بچێت ئەو بەڵگانەی کە رێکخراوی قاعیدە تاوانبار دەکەن بەڕووداوی رووداوەکانی ١١ی سێپتێمبەر زۆر لاوازن و من گومانم لە هەندێك لەو کاسێتانە هەیە کە کەناڵەکانی میدیای خۆرئاوایی بڵاویاندەکردەوەو پرسیاری دروستکردنی ئەو کاسێتانەش لای زۆر کەس دروستبووە!..

ئەو رووداوە پێدەچێت لەلایەن ئەلقاعیدەوە پیادەکرابێت. بەڵام پاڵپشت و نەخشەسازی کارەکە دەبێت هەندێك وڵاتان و رێکخراوی تری

ئیسلامیی جیهانی سێیەم بن، واتە کارێکی نێوکۆیی ئەوانە بۆ لووتشکاندنی ئامریکا.

پیادەکردنی کارێکی تیرۆریستیی وەك ١١ی سێپتێمبەر، تەقاندنەوەی باڵوێزخانە، دانانی بۆمب و خۆتەقاندنەوەی موسوڵمانان لەناو شوێنە گشتییەکانداو هتد.. کارێکی تیرۆریستانەیە. بەڵام هۆی روودانی ئەو جۆرە کارانە بەهۆی ئەو تۆوە پیسەوەیە کە خۆرهەڵاتییەکان خۆیان لەجیهانی سێیەمدا چاندوویانەو ئێستا بەری کارە گڵاوەکانیان دەدوورنەوە.

دیارە کردەوە خراپەکانی وڵاتە داگیرکەرە خۆرئاواییەکان بەدرێژایی چەندین سەدەو داگیرکردنی هەموو جیهان لەلایەن ئامریکاوە نابێتە پاکانەیەك بۆ ئەوەی ئەو رێکخراوە تیرۆریستانە بەو جۆرە کارانەی وەك ١١ی سێپتێمبەر هەڵبستن، چونکە ئەوە تیرۆرێکەو لەمرۆڤایەتی دەکرێت و سەرئەنجامەکەشی دووکەرتبوونی جیهانە بۆ بەرەی خۆرئاواو جیهانی سێیەم و بەرزبوونەوەی زۆرتری رك و کینەیە لەنێوان هەردوو شارستانیی خۆرهەڵات و خۆرئاواو لەوانەیە ئەو جۆرە کارانە سەرئەنجامی خراپتری لێبوەشێتەوە، چونکە کێ دەڵێت ئەو لایەنەی بەرپرسیاری رووداوەکانی ١١ی سێپتێمبەرە، خاوەنی چەکی فرەکوژی بایۆلۆژیو ئەتۆمی نییەو ئێستا خەریکی ئامادەکاری نییە بۆ هێرشێکی تر؟. هێرشێکی واهی کە چۆن مرۆڤایەتی هێرۆشیمای دەستکردی ئامریکای بیرناچێتەوە، ئەویش لەو خراپتر بێت و بارودۆخی ئەمڕۆی جیهان لەخراپەوە بۆ خراپترین بەرێت.

دەربارەی رێکخراوی قاعیدەو خودی ئوسامە بین لادن لێرەدا هەڵوەستەیەك بەپێویست دەزانم. سەرهەڵدانی رێکخراوی قاعیدەو درەوشانەوەی ئەستێرەیەکی وەکو بین لادن لەسەرەتادا فڕی بەسەر ئایینی ئیسلامەوە نەبوو. بەڵکو زادەی ململانێکانی سەردەمی جەنگی ساردی نێوان سۆڤیەت و ئامریکایە. هەموومان دەزانین ئەوکات کە سۆڤیەت

ئەفغانستانی بەبەرچاوی جیهان و ڕێکخراوی "نەتەوە" یەکگرتووەکانەوە داگیرو کاولکرد، ئامریکا بەهەموو شێوەیەك و ناڕاستەوخۆ بۆ دژایەتیکردنی سۆڤیەت کەوتە یارمەتیدانێکی بێژماری پارتیزانە ئەفغانییەکان و زۆربەی سەرکردەکانیشیان ڕاستەوخۆ ئەندامی سی ئای ئەی بوون و لەلایەن ئامریکاوە شاباش و بەرات دەکران. یەك لەو ڕێکخراوو سەرکردانە ئەلقاعیدەو ئوسامەی لەمەڕ ڕووداوەکانی ٢٠٠١/٩/١١ بوو و ئەستەمە بەبێ پاڵپشتی ئامریکا ئەم کابرایە بەو پایەیە بگەیشتایە. بەواتایەکی تر دەمەوێت بڵێم ئامریکا خۆی ئوسامەی دروستکرد بۆ بەرژەوەندیی ئەوکاتەی خۆی. بەڵام هەر ئەم ئامریکایەیە ئێستا لەبەرژەوەندیی خۆی دەیەوێت ئوسامە لەناوبەرێت..

هەڵبەت هەمووومان ئەو ڕاپۆرتنامانەی زوومان بینیوە کە چۆن خودی ئامریکاییەکان خۆیان ڕاهێنانی سەربازییان بە موجاهیدە ئەفغانەکان لەدژی سۆڤیەت دەکرد..

ئەوکات ئوسامە لەدیدی سۆڤیەت تیرۆریست بوو و لای ئامریکاییەکانیش خەباتکەر؟!..

ئەم ڕووداوە هەمان پشتگیریی ئامریکاو ئەوروپامان بۆ خومەینی و شۆڕشی ئێران بیردەخاتەوە بۆ ڕووخانی ڕژێمی شای ئێران و پاشانیش هەر خۆیان کەوتنە دژایەتیی خومەینی و کۆماری ئیسلامیی ئێران و ئێراقیان کرد بەگژیداو ٨ ساڵ ئەو دوو ڕژێمە لەجەنگێکی دڕندانەدا بوون و بەهۆیەوە خەڵکانێکی زۆر تێیداچوون و شاری هەڵەبجەی کوردیش هەر بەهۆی ئەم جەنگەوە کیمیاباران کرا..

ئەمە نموونەیەکی تری ئەم سیاسەتە دوو جەمسەری و بێ ڕەوشتانەیەی ئامریکاو خۆرئاوایە کە چۆن بەهەموو شێوەیەك پشتگیریی داگیرکەری ئێراق و سەددام حسێنی کردو چۆنیش پاشترو هەر لە ١٩٩١ەوە دژی وەستانەوە. ئەو دێکومێنتانەی کە خودی پنتاگۆن خۆی ئاشکرایکردن ئەو ڕاستییانە ئاشکرا دەکات کە چۆن دۆناڵد ڕەمسفیڵدی

باڵوێزی ئەو کاتی ئامریکا لەبەغدا لەدیسەمبەری ١٩٨٣ چاوی بە سەددام حسێن کەوتووەو بەڵێنی هەموو یارمەتییەکی ئامریکای بە سەددام داوە بۆ ئەوەی شەڕەکە نەدۆڕێنێت. هەروەها هەمان ئەو دۆکومێنتانە باسی ئەوەش دەکەن کە چۆن بەئاگاداریی ئەمان گازی کیمیاویی لەدژی سوپای ئێران بەشێوەیەکی بەردەوام رۆژانە بەکارهێنراوە؟!.. هەروەها گازی کیمیاوی‌و کەرەستەی بایۆلۆژی‌و بۆمبای هێشووییان داوەتە ئێراق تاوەکو لەدژی ئێران‌و کورد بەکاریبهێنن. . . ئەمە جگە لەپێدانی زانیاریی گرنگی جوڵەی لەشکری ئێرانی لەڕێی مانگە دەستکردەکانی ئامریکاوە.

حکومەتەکانی خۆرئاوا، میدیای خۆرئاواو گەلانی خۆرئاوا بەشێوەیەکی هەڵە لەدوای رووداوەکانی ١١ی سێپتێمبەرەوە رەفتاریانکرد. ئەوان کێشەکەیان زۆرتر بەرزکردەوەو گەیاندیانە ئاستی راسیزمێتی. جیهانیان کردە دووبەشەوە، بەشی تیرۆرو دواکەوتن‌و ئیسلام.. هەروەها بەشی بەرگریکەر لەئازادی‌و دیموکراسی، واتە خۆیان. یان دەبێت سەربەوان بیت یان تیرۆریستیت!..

بەڵام لەڕاستیدا تیرۆری ئەوان ئەگەر لەمان زۆرتر نەبێت ئەوا هیچی کەمتر نییە. رێکخراوێکی وەك ئەلقاعیدە بەئاشکراو بەناوی جەنگی پیرۆزو ئایینی ئیسلامەوە کاری تیرۆریستی ئەنجام دەدات، بەڵام ئەوان بەناوی دیموکراسی‌و ئازادی‌و کۆمەڵگەی شارستانەوە لەوان خراپتر تیرۆری مرۆڤایەتی بەگشتی‌و جیهانی سێیەم بەتایبەتی دەکەن. . .

ئەو بۆمبایانەی کە پاش رووداوەکانی ١١ی سێپتێمبەر بەسەر خەڵکی هەژاری ئەفغاندا داباری نموونەی ئەو تیرۆرەیە کە ژمارەیەکی زۆری خەڵکی لەناوبرد. ژمارەی ئەو خەڵکانەی لەدوای ئەو رووداوەوە بەتیرۆری دیموکراسی‌و کۆمەڵگەی شارستانەوە لەناوچوون چەند جارێك بەرامبەری تیرۆرکراوەکانی هەردوو باڵاخانەی توینگ تاوەرە؟!. . .و کەسیش باسی ناکات!..

ئامریکاو خۆرئاوا دەیانویست ئەم هێرشە گڵاوەی خۆیان‌و کوشتنی خەڵکی ئەفغان بەفڕێدانی تورەکە خۆراك لەئاسمانەوە بشارنەوە.

ئامریکاییـەکان لـە هێرشـەکەیاندا بـۆ سـەر ئەفغانسـتان جگـە لەسـەدان هـەزاران بۆمب، بۆ شاردنەوەی کاریگـەری تیرۆرانـەی ئـەم بۆمبـە دزێوانـە نزیکەی ٣٧ هەزار پاکەتی خۆراکیان بۆ ئەفغانییەکان فڕێدایەخوارەوە. ئەم پاکەتانــە جگــە لەچــەند جۆرێــك خواردەمــەنی، وەك ســووکایەتی پێکردنێکیـش بـۆ خـەڵکی بۆمبـارانکراوی ئـەفغان ئاڵایـەکی ئامریکاشـی تێدابوو!..

فڕێدانـی ئـەم ٣٧ هـەزار پاکەتـە خواردنـە، لەبـەرخاتری چـاوی کـاڵی منداڵانـی ئـەفغان نـەبوو، بەڵکو تەنها پڕوپاگەندەیەك بوو تاوەکو میدیـای خۆرئاوایی بـۆ ئامریکـای بڵاوبکاتـەوە کـە ئامریکـاو فڕۆکەوانـەکان چـۆن هەستی مرۆڤایەتییان جوڵاوە..؟!..

ئـەوەی جێـی سەرسـوڕمانە ئـەم هێرشـەیان ناونـا (دادپـەروەریی بـێ کۆتایی)و پاشانیش کردیانە (ئازادیی پایەدار)؟!..

تەنـها قوربـانیی ئـەو هێرشـانە کـە باسـیان بکرێـت چـوار فەرمانبـەری نەتەوە یەکگرتووەکان بوون کە لەئەفغانستان خـەریکی دەرهێنانـەوەی مین بوون و بەهێرشـی فڕۆکەوانـەکانی ئامریکـاو خۆرئـاوا لـەناوچوون. ئـەوانی تریـش واتـە ئەفغانییـەکان لــە هیــچ شــوێنێك هــەر باسیشـیان نـاکرێت. تێڕامێنن! تەنها لەهێرشێکی ئەو فڕۆکانـەدا کـە کراوەتـە سـەر زەماوەندێك ٥٠ کەس کوژراون و بەسەدانیش بریندار. بەڵام ئامریکاییەکان دەڵێن ئەمـە هەڵەیـەکی تـەکنیکی بـوو و میدیـای نادادپـەروەری خۆرئـاواش بـۆ ئامریکـای دادەپۆشـێت و دەڵێـت "دیـارە ئـەو جـۆرە هەڵانـە کـارێکی ئاساییە"!. خۆ باسی ڕەوی ملیۆنانی مرۆڤی ئەفغانی هەر ناکرێت کە چۆن ڕۆژانـە ژمارەیـەکی زۆریـان لێدەمـردن. ئـەم ڕەوەش هـەر لەئـەنجامی هێرشەکانی خۆرئاواوە بوو بۆ سەر ئەفغانستان.

جیـهان و مرۆڤایـەتی بـەرەو کـەرتبوون و ترسـی تـیرۆرو کارەسـاتی گەورەتر دەچن، ئەگەر بلۆکی خۆرئـاواو ئامریکـا بەشـێوەیەکی بابەتیانـە نەڕواننە کێشـەکان و هۆیـە ڕاستینەکانی ئـەو کـارە تیرۆرییانـە نەخەنەبـەر

لێکۆڵینەوە لەگەڵ جیهانی سێیەمداو هێندە دەستنەخەنە کاروباری وڵاتانی جیهانی سێیەمەوەو واز لەگەلانی بندەست بهێنن بۆ ئازادی.. ئەوا لە ئێستا خراپتر کار لەکار دەترازێت و لەوانەیە ڕووداوی چەندجار بەرامبەری ١١ی سێپتێمبەری لێبکەوێتەوە. تەقینەوەکەی رۆژی ٢٠٠٢/١٠/١٣ لەدوورگەی بالیی ئەندەنووسیا باشترین نموونەیە کە چەند سەد کەسێکی بێتاوانی تێدا تیرۆرو بریندار کراو زۆربەیان خەڵکی خۆرئاوا بوون. شایانی باسە زۆربەی چاودێرەکان وای بۆدەچن کە ئەمە کردەوەی رێکخراوی قاعیدە بێت[١٠].

ئەمانە دەبێت واز لەو ڕایە بهێنن کە دەڵێت خۆرئاواو خۆرهەڵات هەرگیز بەیەك ناگەن. چونکە ئەم رایە زۆرتر جیهان بۆ دوو بلۆکی رك ئەستوور دابەشدەکات و باشتروایە لەنێوان ئەم دوو لایەنەدا پردێك ئەگەرچی بچووکیش بێت دروستبکرێت. خۆرهەڵاتیش بەو دوواکەوتوویییە نییە کە ئەوان پڕوپاگەندەی بۆ دەکەن، چونکە نیوەی زۆری هۆیەکانی دوواکەوتنی خۆرهەڵات خودی خۆرئاواو سیستمی بەڕێوەبردنەکەیەتی.

چەند سەد ساڵێك لەمەوبەر هۆزانەوانێکی هاوزمانی من بەناوی ئێڵبەگی جافەوە کۆمەڵە هۆنراوەیەکی نووسی. لەو هۆنراوانەدا ئێڵبەگیی کورد پێشبینی ئەوە بۆ مرۆڤایەتی دەکات کە فڕۆکە، ئوتومبیل، تەلەفون، تەلەڤزیۆن و زۆربەی ئەو بەرهەمە تەکنەلۆژییانەی کە ئێمە ئەمڕۆ سوودی لێدەبینین! دێتە کایەوە. هەروەها باسی هەردوو جەنگی جیهانی و هەردوو جەنگی کەنداوو زۆر راستینەی تر دەکات کە پاش چەند سەد ساڵێك روویانداوە. بەداخەوە منیش وەك ئێڵبەگی هاوزمانم حەزم دەکرد پێشبینییەکانم بۆ مرۆڤایەتی تەلەفون و شتی تری لەو بابەتەی تێدابووایە..

---

(١٠) بەپێی وتەبێژێکی فەرمیی سی ئای ئەی کە لەرۆژی ٢٠٠١/٦/١٠دا لەکەناڵی سی ئێن ئێن بلاوکرایەوە، سی ئای ئەی تیرۆریستێکی لەئامریکا دەستگیر کردووە کە ویستوویەتی بۆمبایەکی ئەتۆم دروستبکات و بیتەقێنێتەوە. هەواڵەکان وایان ڕاگەیاند کە ئەم کابرایە ئەندامێکی رێکخراوی ئەلقاعیدە بووە..

بـەڵام دەڵێـم "گـەر خۆرئـاوا بـەکارو کردەوەکـانی خۆیـدا نەچێتـەوەو کـەمێك خـەمی زەوینشـینەکان بەگشـتی نـەخوات. ئـەوا نـەك خۆرئـاوا ئاسایيش‌و ئـەم خۆشـی‌و بێکێشـەییەی ئێسـتای لەدەسـت دەدات، بـەڵکو بەهۆی هەر ئەو چەکانەی کە خۆیان دروستیان کردووە! ئەو پلانێتـەی کە ئێمـە لەسـەری دەژیـن‌و پێـی دەگوترێـت زەوی لەبەریـەك هەڵدەوەشـێت‌و زیانەکانیشی بۆ مرۆڤ‌و مرۆڤایەتی‌و شارستانی ئەوەندە گەورە دەبێت کە کـەس نـەتوانێت بـۆ نـەوەی داهـاتووی بگێڕێتـەوە. چونکـە ئـەوکات نـە بوونـەوەرێك بوونـی دەبێـت پێـی بگووترێـت مـرۆڤ، نـە پلانێتێکیـش لـە هەسارەی خۆردا بوونی دەبێت کە پێی بگووترێت زەوی!. . . .".

٢٠٠٢/١١/٢٥

پاشکۆکان

پاشکۆی ژماره (١)

هێڵە گشتییەکانی را پۆرتی ئۆتیس پایک

ئەمانەی خوارەوە هەندێك لە هێڵە گشتییەکانی ڕاپۆرتی پایکە کە لەلایەن نووسەرەوە چڕوپڕکراوەتەوە:

* ئەو بەرنامەیەی کە بۆ یارمەتیدانی شۆڕشی کورد دانرابوو بریتی بوو لە ١٦ ملیۆن دۆلار، کە لەلایەن سەرۆکەوە لەو کۆبوونەوە داخراوەی کە لەگەڵ شای ئێران و دکتۆر کیسنجەردا بەستبووی بڕیاری لەسەر درابوو.
* ئەگەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا پشتگیریی ئەو سیاسەتە خراپەی ئێرانی هاوپەیمانی نەکردایە، پێشمەرگە کوردەکان دەیانتوانی لەگەڵ حکومەتی ناوەندیدا کێشەکەی خۆیان چارەسەر بکەن و بەلایەنی کەمەوە ئۆتۆنۆمی وەدەست بهێنن و دوور بکەوتنایەتەوە لەو خوێنڕشتن و ماڵوێرانییانە. بەڵام هاوپەیمانەکەمان لەجیاتی ئەوە شەڕی هەڵبژاردو بووە هۆی هەزاران کوژراو و ٢٠٠ هەزار پەنابەر.
* ئەو دۆکومێنتانەی کە کەوتنە دەست لیژنەی پایك بەئاشکرایی ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە سەرۆك نیکسن و دکتۆر کیسنجەرو شای ئێران هیواداربوون کە پێشمەرگە کوردەکان سەرنەکەون. بەڵکو دەیانویست بەردەوام بن لەشەڕدا تاوەکو وڵاتی ئێراق دابڕوتێنن و لەئاستێکی نزمدا بیانهێڵنەوە.
* هەرچەندە سەرۆکی پێشمەرگە کوردەکان ئەو هەموو هاوارەی بۆ سەرۆك نیکسن و دکتۆر کیسنجەر کرد، بەڵام وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا تەنانەت یارمەتیی مرۆییانەشی بۆ ئەو هەزاران پەنابەرە نەنارد کە بەهۆی بڕینی یارمەتییە سەربازییەکانی ئێمەوە ئاوارە بوون. هۆیەکەشی ئەوە بوو وەك یەکێك لەگەورەترین بەرپرسەکانی ئەمەریکا گووتی

پێویستە پرۆسە نهێنییەکان و کاری میسیۆنێرە ئایینییەکان تێکەڵاونەکەین!.

* سەرۆکی پێشمەرگەکان بەڵێنی ئەوەی دایێ لەکاتی سەرکەوتنیاندا ئامادەن وڵاتەکەیان بکەنە ولایەتی (٥١)ەمینی ئەمریکاو لەدوو بۆنەدا کە یەکێکیان ژنهێنانی کیسنجەربوو سێ فەرش و گەردانەیەکی زێڕو مرواریی بۆ کیسنجەر نارد.

* ئەو نامانەی کە سەرۆکی پێشمەرگەکان پاش بڕانی یارمەتییەکان بۆ ئێمەی دەنووسی ئەمانەی تێدا هاتبوو:

پاشاگەردانییەو لێکدابڕانە لەنێوان گەل و هێزەکانماندا. چارەنووسی گەلەکەمان لەمەترسییەکی وادایە کە پێشتر رووینەداوە. ماڵوێرانی چاوەڕوانمانە. ئەوەی روودەدا هیچ پۆزشێکی نییە. ئێمە داواتان لێدەکەین و داوا لەوڵاتە یەکگرتووەکان دەکەین کە دەستبخاتە ناو کێشەکەوەو بەڵێنەکانی بهێنێتەدیو پشتی هاوپەیمانێکی خۆی بەرنەدات. ژیانی سەرۆکی پێشمەرگەکان رزگاربکەن و چارەسەرێکی خێزانەکانمان بکەن.

لەنامەیەکی تردا هاتووە: بەڕێز جەنابی وەزیری دەرەوە، ئێمە هەردەم باوەڕمان بەچارەسەری ئاشتییەو پێمانخۆشە کە ئێراق و ئێران گەیشتوونەتە چارەسەر بۆ کێشەکەیان بەڵام ئێمە دڵمان خوێنی لێدەتکێ چونکە چارەسەری کێشەی ئەوان ماڵوێرانیو شکانی ئێمەیە، تکایە هێرشەکە رابگرن و رێگەی دیالۆگ لەنێوانماندا بکەنەوە، تاوەکو کێشەکەمان چارەسەر بکەین و جەخت لەئێران بکەن تاوەکو یارمەتیمان بدات لەم ساتە مێژووییەداو درێژە بەجەنگی پێشمەرگەییانەی خۆمان بدەین تا دەگەینە چارەسەرێکی سەرتاسەری بۆ کێشەکەمان. . . .

پاشکۆی ژماره (٢)

بەیاننامەی ٦ی مارتی ١٩٧٥

لەکاتی دانیشتنەکانی کۆنفڕانسی نوێنەرانی وڵاتانی ئەندامی ئۆپیکدا، کە لەجەزایر بەسترا، بەدەستپێشکەریی سەرۆك کۆمار بۆمیدێن، خاوەنشکۆ شاهەنشای ئاریامیهرو بەڕێز سەددام حسێن جێگری ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش لەعێراق، دوو جار چاویان بەیەکدی کەوت،و بەدوورو درێژی لەمەڕ پێوەندییەکانی نێوان ئێران و عێراق-ەوە گفتوگۆیانکرد. ئەو گفتوگۆیانە بەئامادەبوونی سەرۆك کۆمار بۆمیدێن ئەنجامدران کە پڕ لەڕاشکاویو دڵسۆزیی راستگۆیانەی هەردوولا بوون لەپێناوی بەدەستهێنانی چارەسەرکردنێکی گردەبڕانەو چەسپاو سەبارەت بەهەموو ئەو ناکۆکیو کێشانەی نێوان هەردوو وڵات.

لەگەڵ رەچاوکردنی نەریتی رێزلێنان لەیەکپارچەیی خاك و دەستدرێژینەکردنە سەر سنوورو دەستێکەڵنەکردن لەکاروبارە ناوخۆییەکانیاندا، هەردوولا گەیشتنە ئەم بڕیارانە:

١- سنوورە زەمینییەکانی خۆیان لەسەر بنچینەی پرۆتۆکۆڵی کۆنستەنتێنیەی ساڵی ١٩١٣و رەشنووسی کۆبوونەوەکانی کۆمیسیۆنی سنووردانەری ساڵی ١٩١٤دا، دەستنیشان بکەن.

٢- سنوورە ئاوییەکانی خۆیان بەپێی هێڵی تالوگ دابنێن.

٣- بەم کارانە هەردوو وڵات ئاسایش و متمانەی بەرابەری لەهێڵکێشیی سنوورە هاوبەشەکانیاندا مسۆگەر دەکەن. هەردوولا بەم شێوەیە دەبنە هاوپەیمان کە لەسەر سنوورەکانی خۆیاندا کۆنترۆڵێکی تەواوو کاریگەر بچەسپێنن بەمەبەستی رێگرتن لەهەر جۆرە کاروکردەوەیەك کە سیمایەکی تێکدەرانەی هەبێت، ئیدی لەهەر بوارێکدا بێت.

٤- هەردوولا لەسەر ئەوە رێککەوتوون کە بڕیارەکانی سەرەوە هۆکاری لێکدانەبڕاون بۆ چارەسەرکردنێکی تەواو. راستییەکی بەڵگەنەویستە

کە سەرەنجام پەشیمانبوونەوە لەهەر یەك لەو بڕیارانەی سەرەوە، واتە بێبەریبوونە لەگیانی ڕێککەوتنی جەزایر.

هەردوولا پێوەندیی هەمیشەییان بەسەرۆك کۆمار بۆمیدێنەوە دەمێنێتەوەو سەرۆك کۆمار بۆمیدێن لەکاتی پێویستدا بۆ بەجێگەیاندنی ئەو بڕیارانەی کە دراون، کۆششی برایانە بەئەنجام دەدات. خاوەنشکۆ شاهەنشای ئێران و بەڕێز سەددام حسێن بڕیاریانداوە کە پێوەندیی ئاسایی هاوسێیانەو دۆستانەی خۆیان، بەتایبەتی لەپێناوی بەرکەنارکردن و نەهێشتنی هەموو هۆکارە نێگەتیڤەکان لەنێوانیاندا، لەڕێگای ئاڵوگۆڕکردنی بەردەوامی بیروڕاوە دەربارەی ئەو مەسەلانەی کە هەردوو لایان تێیدا هاوبەشن و پێکهێنانی هاریکارییەکی یەکساندا، چەسپاو بکەن.

هەردوولا بەفەرمی رایدەگەیەنن کە ناوچەکە دەبێت لەهەموو جۆرە دەستێوەردانێکی دەرەکی بەدوور بێت. بەمەبەستی دەستنیشانکردنی شێوەکارێکی کۆمیسیۆنیی تێکەڵاو لەئێران و عێراق کە بۆ بەڕێوەبردن و جێبەجێکردنی ئەو بڕیارانەی کە دراون، بەڕێککەوتنێکی هاوبەش پێکدەهێنرێت.

وەزیرانی دەرەوەی ئێران و عێراق بەئامادەبوونی وەزیری دەرەوەی جەزایر لە ١٥ی مارتی ١٩٧٥دا لەتاران کۆدەبنەوە.

جەزایر، لەسەر خواستی هەردوولا، لە هەموو دانیشتنە تێکەڵاوەکانی ئێران و عێراقدا، بانگهێشتن دەکرێت. کۆمیسیۆنە تێکەڵاوەکە دەستوورو شێوەکاری خۆی دەستنیشان دەکات و لەکاتی پێویستدا بەشێوەی یەك لەدوای یەك لەبەغداو تاران دانیشتن پێکدەهێنرێت.

خاوەنشکۆ شاهەنشا، ئەو بانگهێشتنەی کە لەلایەن سەرۆك کۆمار ئەحمەد حەسەن ئەلبەکرەوە بۆ بەئەنجامدانی سەردانێکی فەرمی لەعێراقەوەو لە بەمەزن زانینی ئەوەوە، ئاڕاستەی کراوە، بەشادمانییەوە

پەسەندکرد. ڕێکەوتی ئەنجامدانی ئەو سەردانە بەڕێککەوتنی هاوبەش دەستنیشان دەکرێت.

لەلایەکی دیکەوە بەڕێز سەددام حسێن ڕازیبوو کە لەو کاتەوەی کە پاشان لەلایەن هەردوولاوە دەستنیشان دەکرێت لەئێرانیشەوە سەردانێکی فەرمی ئەنجامبدرێت.

خاوەنشکۆ شاهەنشاو بەڕێز سەددام حسێن، جێگری سەرۆك کۆماری عێراق، لەسەرۆك کۆمار هاواری بۆمیدێن کە لەدڵەوەو لەهەستێکی برایانەو بێلایەنانەوە، پێوەندییە راستەوخۆکانی سەرانی باڵای هەردوو وڵاتەکەی ئاسان کردووەو لەم رووەوە کە بەپێکهێنانی شێوازێکی نوێ لەپێوەندییەکانی نێوان ئێران و عێراقداو بەسوودو بەرژەوەندییە باڵاکانی داهاتووی ناوچەکە کۆمەکیان کردووە، بەگەرمییەوە رێزو سوپاسیان ئاراستە کرد.

جەزایر- ٦ی مارتی ١٩٧٥

<u>تێبینی:</u>

ئەم بەیاننامەیە لەپەرتووکی (بررسی تاریخی اختلافات مرزی ایران و عراق- اصغر جعفری ولدانی- چاپ اول- ١٣٦٧ - تهران)ەوە لەلایەن کاك (بەختیاری شەمەیی)یەوە لەفارسییەوە بۆ کوردی وەرگێڕدراوە. بڕوانە: گۆڤاری خوێندکاری کورد- گۆڤاری رێکخراوی خوێندکارانی سۆسیالیستی کوردە لەئەوروپا (سۆکسە)- ژمارە ١٦- مارتی ١٩٩٠- دەزگای چاپەمەنیی شەهید فەرهاد خەفاف- ئەوروپا.

پاشكۆی ژماره (٣)

وتـارێکی رۆژنامەی پڕاڤدا
گووشار لەسەر ئێڕاق

واشەنتۆن ١٠، (هەواڵنێری تایبەتیی پڕاڤدا).

(رەوشتی بەرز) ئەوەی كه واشینگتۆن هەمیشه بەسەر مەشقی مانەوەی جیـهانی دادەنێـت، زۆربـەی كـات لەلێكۆڵینـەوەدا دەردەكـەوێت كـه هـەر بانگەشەی دووڕووییانەیە.

ئەنجوومەنی كۆنگرێسی ئەمەریكی بەڕا لەسەربوونی هەموو لایەكیان بەتوندی سـزادانی ئابوورییانـەی لـەپێوەندییاندا لەتـەك ئـێڕاقدا پەسـەند كـرد، بەتاوانخســتنەپاڵی (تونـد پێشـێلكردنی یاسـا نێونەتەوەییـەكان). یاساناسـەكان قـەرزدان بـەم وڵاتـە عەرەبییـەو پێفرۆشـتنی ئامێرەكـانی پیشەسـازیی نـەوتو كڕیـنی نـەوتی ئـێڕاق یاسـاخ دەكـەن،و هـەروەها ئەمەریكا ناچار دەكەن كه لەرێكخراوی دارایی نێونەتەوەییدا دژی قەرزدان بەبەغداد دەنگ بەرزبكاتەوە.

ئایا ئێراق چ زیانێكی بە سیناتۆرەكانی ئەمەریكا گەیاندووە؟.

ئاشكرایە وتەكانیان زۆر زۆر نادیارو لەشـەبەنگدایە، دەنگوباسەكانیان بێناوەڕۆكە، كه گوایە ئێڕاق لەنەبەردەكانی جەنگدا مادەی ژەهراویی دژی كـوردە یاخیبووەكـان بـەكارهێناوە. ئـەم هەواڵەشـیان لەسـەر بنچینـەی گەواهیدانی هەندێك لەكوردە هەڵاتووەكانەوەیە.

جگـە لەمـە ئیـدی هیـچ جـۆرە بەڵگەنامەیـەكی گرنـگ لەدەسـتی واشـینگتۆندا نییـە. لەگـەڵ ئەوەشـدا چـەند جـارێك لەسـەریەك بـەو تاوانخستنەپاڵانەوە دژی ئێڕاق دواون. لێرەدا ناچارین سەرنج لەوە بدەین كه نوێنـەری سیاسـەتی دەرەوەی ئەمـەریكا چ. ڕیدمێـن، بێپـەروا خـۆی لـە گفتوكۆكـردن لەسەر ئەو مەسەلەیە پەڕاندەوە كه لەسەر چ بنچینەیـەك ئـا بەوجۆرە تاوان دەخەنە پاڵ ئێڕاقەوە.

بەم شاگەشکەیی‌و پێداگرتنەوە دامودەزگای بەڕێوەبەری کۆنگرە چاوی خۆی لەو کۆنگرەی رۆژنامەگەرییە نووقاند کە لەپایتەختی ئەمەریکادا بەسترا،و وەزیری دەوڵەتی ئێراق بۆ کاروبارەکانی دەرەوە، تێیدا رایگەیاند: وەکو دەسەلاتپێدراوێك بەگردەبڕی هەموو جۆرە خەیاڵێکی خاوی دەربارەی بەکارهێنانی چەکی کیمیایی بەدرۆخستەوە. بەلام دیارە نەویسترا گوێی لێبگیردرێت، چونکە ئەمەریکا بەهەموو شێوەیەك هەر شوێن ئامانجە فرەخوازییەکانی خۆی دەکەوێت.

ناگونجێت‌و گومان ناکرێت ئەو دەنگوباسانە بەهەڵە بلاوکرابێتەوە. چونکە ئاشکرایە یەکێ لە ئامانجەکانیان لەو گوشارە ئابووری-رامیارییەدا، بریتییە لە مسۆگەرکردنی خۆبەدەستەوەدانی ئێراق.

هەرچۆنێك بووبێت، ئەو پەسەندکارییەی ئەنجوومەن،و پرۆژەکەیان هەر بۆ ئەوەیە، بەپێیی لێکۆڵینەوەی نوێنەرانی ئەنجوومەن، ئەوەی کە خۆیان مەبەستیانەو چاوەڕوانی دەکەن هەر هەمان شتیان پشتیوانیکردووە.

دەستپێشکەرانی ئەو کارە، وایان تێخوێندووەتەوە کە ئێراق لە ئەنجامدا، رەنگە یەکسەر هەست بەخۆی بکات وەکو ولاتێك قەرزێکی زۆری بەسەردا کەوتووە کە لە ٦٠ ملیارد دۆلاردایە،و ئیدی هیچ نەبێت بەلایەنی کەمەوە نەوتی ئێراق بەرەو ئەمەریکا ڕەوانە دەکرێت،و لەبری ئەمە ٨٠٠ ملیۆن دۆلارێکیش بەشێوەی قەرز بە بەغداد دەدەرێت.

ڤ. گان

پراڤدا- ژمارە (٢٥٦٠٧) -٢٥٥- رێکەوتی ١٩٨٨/٩/١١- یەکشەممە.

ئەم وتارە لە یەکێك لەژمارەکانی گۆڤاری (سەربەخۆیی)ی ئۆرگانی پاسۆکدا بلاوکراوەتەوە، کە لەلایەن کاك (بەختیاری شەمەیی)ەوە لەروسییەوە وەرگێڕدراوە.

پاشكۆی ژماره (٤)

یادێك له شەهید حەمه تەلانی

پیرۆزبێ یادی پڕشكۆی یەكەم شەهیدی شۆڕشی ئەیلوول

شۆڕشـــی مـــەزنی یـــانزەی ئـــەیلولی ســـاڵی ١٩٦١، لـــەمێژووی خـــەبات و راپەڕینی نەتەوەی کورددا لاپەڕەیەكی پڕشكۆو پرشنگدارەو مایەی سەر بڵندیو شانازیی هەموو كوردێكی دڵسۆزو كورد پەروەرە.

كارەســـات و رووداوە گرینگـــەكانی ئـــەو شۆڕشـــە پـــیرۆزەش، هەمیشـــە یادگارێكی زیندوون لەدڵ و دەروونی گشت لایەكماندا.

یـــەكێ لـــەو رووداوە گرینگانـــە، شـــەهیدبوونی یەكـــەم پێشـــمەرگەی ئـــەو شۆڕشـــە مەزنەیـــە كـــە بـــووە دەســـتە چیلـــەی گـــڕو بڵێســـەی راپەڕینەكـــەو پێشەنگی كاروانی شەهیدانی نەمری شۆڕشی ئەیلوول.

بـیرەوەریو یـــادی یەكـــەم شـــەهیدی شۆڕشـــی یـــانزەی ئـــەیلوول لـــەنێو شۆڕشنامەكانی كوردســـتاندا، شـــوێن و پلـــەو پایەیـــەكی شایســـتەو دیـــاری هەیە.

یەكەم شەهیدی ئەو شۆڕشە مەزنە، شـەهید (حەمـە تـەلانی)ی نـەمرە. كە لێرەدا بەبۆنـەی تێپـەڕبوونی چارەكە سـەدەیەك بەسـەر شـەهیدبوونی ئـەو پێشـــمەرگە نـــەمرەدا، بەشـــانازییەوە یـــادی دەكەینـــەوە. چونكـــە ئێمـــەی هاوبیرانی بـیری كوردایـەتی یادكردنـەوەی ئـەو شۆڕشـە مەزنـە، بەهـەموو روویەكییەوە بەئەركی پێویستی سەرشانی خۆمان دەزانین. بۆیـە هەمیشـە زۆر بەشانازیو رێزی بێ پایانەوە یادی دەكەینەوە.

لـــێرەدا دەستنیشـــانی تـــەنێ یـــەكێ لەئەســـتێرە گەشـــەكانی ئاسمـــانی كوردستـان دەكـەین و بـەم بۆنەیـەوە سـەری رێزو ملكـەچی بـۆ گیـانی پـاكی هـــەموو شـــەهیدە ســـەروەرەكانی نەتەوەكـــەمان دادەنـــەوێنین و بـــەڵێنی ئەمەكداریو بەرۆگری بۆ رەوانی پیرۆزیـان نـوێ دەكەینـەوەو پێشـمان وایـە

کە تەنها رێگا بۆ شادکردنی گیانی پاکیان، کۆڵنەدان و دڵسۆزیمانە لەخەبات و تێکۆشاندا لەپێناوی هێنانەدیی مافە ڕەواکانی نەتەوەی کورددا کە خۆی لەمافی بڕیاردانی ئازادانەی چارەنووسی نەتەوەکەماندا دەبینێتەوە.

شەهیدی نەمر (حەمە تەلانی) لەساڵی ١٩١٠دا لەگوندی (تەلان)ی سەر بەناوچەی سووورداش پێڵوی ژیانی هەڵێناوە. سروشتی رەنگینی کوردستان تۆوی خۆشەویستیی نیشتیمان و شەیداییەکی بەرینی لەدڵ و دەروونی شەهیدی نەمردا چاندووەو بەوشەی شیرینی کوردی زمانی پڕاوەو چاوی بەجوانی چیا سەرکەشەکانی کوردستان پشکووتووە. دەنگی زەنگی راپەڕینەکانی نەتەوەکەمان بەسەرۆکایەتیی شێخ مەحمودی نەمر لەگوێیدا زرینگاوەتەوەو پتر بەرەو کۆڕی خەباتی شۆڕشگێڕانەی تاوداوە. هەستی کوردایەتی و بیری ئازادی پاڵپێوەنەرێکی کاریگەر بوون کە هەردەم ئامادەبێ بەبێباکی لەپێناوی سەرفرازیی کوردو ئازادی کوردستاندا سەرو سامانی ببەخشێ.

شەهیدی نەمر هەر لەتەمەنی لاوێتییەوە چۆتە نێو ریزەکانی لەشکری شۆڕشگێڕی کوردستانەوەو بۆتە سەربازی ونبووی کوردایەتی.

هەڵگیرساندنەوەی بڵێسەی شۆڕش لەیانزەی ئەیلوولی ١٩٦١دا، سەرەتای ژیانێکی نوێی گەیاند بۆ شەهیدی نەمر. هەر بۆیە دیسانەوە بەڵێنی بۆ خاك و نەتەوەکەی تازە کردەوە کە ببێتە پێشمەرگەی گیانبازی ئەو شۆڕشە پیرۆزەش. لەو رێگا پیرۆزەدا هەنگاوی هەڵگرت و ژیانی خۆی بۆ ئازادی و سەربەخۆیی کوردو کوردستان تەرخان کرد.

شەهیدی نەمر هەمیشە شانبەشانی برا پێشمەرگەکانی دیکەی، بەوپەڕی ئازایەتی و قارەمانێتییەوە رووبەڕووی دوژمنان و داگیرکەرانی کوردستان بۆتەوە. نەبەردەکانی جەنگ شاهیدی مەردایەتی و ئازایەتی و دڵسۆزی شەهیدی نەمرن.

لـەرۆژی ١٩٦١/٩/١١دا شـەهید حەمـە تـەلانیی نــەمر لەشێوەسـووری دەربەندی بازیان لەشەڕێکی ناهاوتای کوردو داگیرکەرانی کوردستاندا، بـەخوێنی گەشـی خـاکی نیشـتمانی نەخشـاندو گەیشـتە ئاسمـانی شەهادەت و لەهەمان شوێنی شەهید بوونیدا، خاکی کوردستان ئامێزی بۆ تەرمە پیرۆزەکەی ئاوەڵاکرد. پاش شەهیدبوونیشی، داگیرکەران دەستیان لێ هەڵنەگرت و گۆڕە پیرۆزەکەیان تێکدا کە ببوو بەڕووگەی تێکۆشەران و دڵسۆزانی کورد.

دوژمنە رەفتار دڕندەکان بەو کردارە ناجوامێرەیان تاوانێکی دیکەیان بەرانبەر مرۆڤایەتی نیشاندا، راستە دوژمنان توانیان گۆڕی شەهید تێك بدەن بەڵام هەرگیزاو هەرگیز نەیانتوانیوەو ناتوانن یادی شەهید (حەمە تـەلانی)ی نـەمر لـەدڵی تاکـە کوردێکـدا دەربکـەن. چونکـە پەیکـەری شەهیدانمان هەمیشە لەبەرچاوی دڵماندایەو نایەنە تێکشکان.

هەزاران سڵاو لەگیانی پاکی شەهید (حەمە تەلانی)ی نەمر.

سەربەرزیو نەمری بۆ شەهیدە سەروەرەکانی نەتەوەکەمان.

سەرشۆڕیو نەمان بۆ دوژمنانی کوردو داگیرکەرانی کوردستان.

کۆمیتەی بەڕێوەبەرێتیی گشتی
رێکخراوی خوێندکارانی
سۆسیالیستی کورد لەئەوروپا-
سۆکسە
١٩٨٦/٩/١١

بڕوانە گۆڤاری (خوێندکاری کورد)، ژمارە (٨)، ئۆکتۆبەری ١٩٨٦.

سەرۆک مستەفا بارزانی

تاوانبار هێنری کیسنجەر

یەکێك لە تاوانبارەکانی تراژیدیای کورد لەساڵی ١٩٧٥ەوە

هەرەس! — ١٩٧٥

پاشماوەی یەکێك لە تۆپە قورسەکانی شۆڕشی ئەیلوول

هۆمەری خاوەرو کۆرپە چەند مانگانەکەی، ئەو دیمەنەی کە بیرناچێتەوە

دوو گۆشە لە کۆڵانەکانی هەڵە بجە

لە ڕۆژی ١٦/ ٣ / ١٩٨٨دا

رۆژی تیرۆر

لەبڵاوکراوەکانی نووسەر:

پەڕتووك

١-لێکۆڵینەوەیەك لەسەر راپەڕینەکەی بەهاری ١٩٩١ی باشووری کوردستان- چاپی یەکەم- هۆڵندا- ١٩٩٤.

٢-پرۆژەی پارتی نەتەوەیی کورد- چاپی یەکەم- هۆڵندا- ١٩٩٤. چاپی دووەم- هۆڵندا- ١٩٩٥. چاپی سێیەم- هەولێر- ٢٠٠٢- لەبڵاوکراوەکانی رۆژنامەی میدیا.

٣-کوردستان. . . نیشتمانی یەکەمینی سۆمەرییەکانە- چاپی یەکەم- هۆڵندا- ١٩٩٦. چاپی دووەم- دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس- کوردستان- هەولێر- ٢٠٠٣.

٤-هاوڕێنامە بۆ مێژووی کوردستان و کورد- چاپی یەکەم- بنکەی چاپ و پەخشی سەردەم- زنجیرە (١٦)- چاپخانەی روون- سلێمانی- ١٩٩٩.

٥-ئاڵای کورد- چاپی یەکەم- دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم- زنجیرە (١١٧)- سلێمانی- ٢٠٠١.

٦-رۆژی شۆڕش یان رۆژی تیرۆر- چاپی یەکەم- ٢٠٠٣ هۆڵندا.

کورتە لێکۆڵینەوەو وتار

٧-بەسەرکردنەوەی پێشمەرگەیەکی کۆن- گۆڤاری دڵانپار- دەنگی کۆمیتەی ئاشتی و پشتگیری نیشتمانی کوردستان- ژمارە (٣و ٤)- فینلاند- ١٩٩٥/١٢/٢٥.

٨-داگیرکردنی رێکخراوە کلتوورییەکان- گۆڤاری دڵانپار- دەنگی کۆمیتەی ئاشتی و پشتگیری نیشتمانی کوردستان- ژمارە ٢، خولی شەشەم، ساڵی دەیەم- فینلاند- ١٩٩٦/٦/٢٥.

٩-دەربارەی رای گشتیی کوردی (وتار)- نووسینی: هەژار کامەلا- وەرگێڕانی لەعارەبییەوە: هاوڕێ باخەوان- گۆڤاری هەڤوت- ژمارە ١١/سێپتەمبەری ١٩٩٦- سویسرا.

١٠-نێوانی یەکێتیو پارتی، دوژمنایەتیی ڕاستینەو ئاشتیی درۆیینەیە!- گۆڤاری هەڤوت- ژمارە ١٢/دیسەمبەری ١٩٩٦- سویسرا.

١١-لێدوانێك دەربارەی پڕۆژەی دەستووری هەرێمی باشووری کوردستان- گۆڤاری هەڤوت- ژمارە ١٣/ ئاپریلی ١٩٩٧- سویسرا.

١٢-بروسکەی شەرمەزاری- مانگنامەی هەتاو- ژمارە ١٣و ١٤- ژونی ١٩٩٧- لەندەن.

١٣-ڕوونکردنەوەیەك لەسەر ئەنسیکلۆپیدیای مێژووی کوردستانو کورد- گۆڤاری هەڤوت- ژمارە ١٤- ئۆگەستی ١٩٩٧- سویسرا. (ئەم وتارە بۆ دووەمجار لەگۆڤاری ڕاماندا بڵاوکراوەتەوە- ژمارە ١٨- مانگەنامەیەکی ڕۆشنبیریی گشتییە- دەزگای گوڵان دریدەکات ١٩٩٧/١٢/٥- هەولێر.

١٤-مێژوو بۆ فرۆشتن- گۆڤاری دڵنپار- دەنگی کۆمیتەی ئاشتیو پشتگیریی نیشتمانیی کوردستان- ژمارە ٢، خولی هەفتەم- فینلاند- ١٩٩٧.

١٥-ڕۆڵی پارتی ئۆپۆزیسیۆن لەڕووداوەکانی باشووری کوردستاندا- گۆڤاری هەڤوت- ژمارە ١٥- فێبریوەریی ١٩٩٨- سویسرا.

١٦-العوسج او انجە ممند (بەزمانی عەرەبی)- ڕۆژنامەی ئەلحەیات- لەندەن- ژمارە (١٢٧٥١)- ١٩٩٨/١/٢٩. هەروەها ئەم وتارە لەژمارە ٨٦٣ی ڕۆژنامەی (خەبات)ی ئۆرگانی پارتی لە ١٩٩٨/٢/٢٠دا لەهەولێر بەزمانی عەرەبیو کۆمێنتارێکی خەبات خۆی دووبارە بڵاوکراوەتەوە.

١٧-گورگە بۆر بوو بەتاوانبار لەمیدیای هۆڵەندیدا- ڕۆژنامەی (ئاڵای ئازادی)ی ئۆرگانی حیزبی زەحمەتکێشانی کوردستان- ژمارە ٢٦٦- دووشەممە ١٩٩٨/٣/١٦- کوردستان- سلێمانی.

١٨-گرفتی کورد، گرفتی ڕووناکبیرانێتی- ئاڵای ئازادی- ژمارە ٢٦٧- ١٩٩٨/٣/٣٠- سلێمانی. (ئەم وتارە بۆ دووەمجار لەگۆڤاری هەڤوتدا بڵاوکراوەتەوە- ژمارە ١٦- سویسرا- ژونی ١٩٩٨).

١٩-ئاڵەکۆکێك بۆ گڵکۆی (ڕەهبەر جەلال مامەش) سەربازی ونی هونەرو وشەی کوردی- ئاڵای ئازادی- ژمارە ٢٧٤- ١٩٩٨/٦/٢٢- سلێمانی.. (ئەم وتارە بۆ دووەمجار لەگۆڤاری هەڤوتدا بڵاوکراوەتەوە- ژمارە ١٧- سویسرا- ئۆگەستی ١٩٩٨).

٢٠-لۆبیی کورد- گۆڤاری زوروان- ژمارە سفر- گۆڤارێکی تیۆری- کلتوورییە- مەڵبەندی کلتووریی کورد لە دەنهاخ دەریدەکات- ساڵی یەکەم- هۆڵندا- ١٩٩٨. هەمان وتار بۆ جاری دووەم لەگۆڤاری سەربەخۆبووندا بڵاوکراوەتەوە- گۆڤارێکی هزری سیاسیی وەرزییە- یەکێتیی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان دەریدەکات- ژمارە ٧و ٨- لاپەڕە ٤٩-٦٦- هەولێر- کوردستان.

٢١-بەهای مێژوویی یاداشت و بیرەوەری نووسین- گۆڤاری سیمرغ- ژمارە ٦- ساڵی ١٩٩٩- لیوڤن- بەلژیك.

٢٢-گرنگترین ڕووداوەکانی کوردستان لە دوو هەزارەی رابردوودا- ئەم نووسینە گۆڤاری گوڵان بەبێ ئاگاداریی من لەهاوڕێنامەوە ئامادەیکردووە، شایانی باسە نەناوی من هێنراوەو نەسەرچاوەکەش بەراستی نووسراوە- گوڵان- ژمارە ٢٥٩- ١٩٩٩/١٢/٣٠- هەولێر.

٢٣-چارەنووسی PKK لەباشووری کوردستان و ڕێککەوتنی ئەم دواییەی پارتی و یەکێتی- هەڤوت- ژمارە ١٨- ئەپریلی ١٩٩٩.

٢٤-ئایا ئنتەرنێت سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراوە- گۆڤاری هەڤوت- ژمارە ٢١- مایی ٢٠٠٠.

٢٥-هەڤپەیڤینێك لەگەڵ هاوڕێ باخەوان- ئامادەکردنی ئاکۆ محەممەد- بەشی یەکەم- ڕۆژنامەی میدیا- ژمارە ٩٠- ٢٠٠١/٣/٢١- هەولێر- کوردستان.

٢٦-ڕەوشی پەناهاندەی کورد لەهۆڵندا- ڕۆژنامەی میدیا- ژمارە ٩١- ٢٠٠١/٤/١- هەولێر- کوردستان.

٢٧-هەڤپەیڤینێك لەگەڵ هاوڕێ باخەوان- ئامادەکردنی ئاکۆ محەممەد- بەشی دووەم- ڕۆژنامەی میدیا- ژمارە ٩١- ٢٠٠١/٤/١- هەولێر- کوردستان.

٢٨-تورەیی کورد لەهەندەران (خۆپیشاندانەکەی لاهای)- ڕۆژنامەی میدیا- ژمارە ٩٢- ٢٠٠١/٤/١٥- هەولێر- کوردستان.

٢٩-تیرۆری سیاسی- ڕۆژنامەی میدیا- ژمارە ٩٨- ٢٠٠١/٦/١٦- هەولێر- کوردستان.

٣٠-هێزكاری وەستانی شەڕ بەسەر ئابووریی توركیاوە- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٠٣- ٢٠٠١/٨/١٥- هەولێر- كوردستان.
٣١-زماوەندێك لەهەندەران- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٠٤- ٢٠٠١/٩/١- هەولێر- كوردستان.
٣٢-وێنەكانی تاوانباری ئەنفال.. لەخۆپیشاندانی فەلەستینییەكاندا!- ڕۆژنامەی ئەلحەیات- بەزمانی عەرەبی- ژمارە ١٤٠٥٦- رۆژی ٢٠٠١/٩/٩- لەندەن. هەروەها هەمان وتار سەرلەنوێ لەژمارە ١٠٧ی رۆژنامەی میدیای عەرەبیدا بلاوكراوەتەوە- ٢٠٠١/١٠/٨- هەولێر- كوردستان.
٣٣-چۆن كۆیانبكەمەوە؟!- ئالاّی ئازادی- ژمارە ٤٣٣- ٢٠٠١/٩/٢٤- كوردستان- سلێمانی.
٣٤-رۆژی شۆڕش.. رۆژی تیرۆر- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٠٨- ٢٠٠١/١٠/١٥- هەولێر- كوردستان.
٣٥-دەستی بەخوێنی نەزار خەزرەجی بە(كەسایەتییە عێراقییەكان) ناشاردرێتەوە- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١١٠- ٢٠٠١/١١/١٥- هەولێر- كوردستان. (تێبینی: ئەم وتارە بەزمانی عەرەبی نووسراو نێردرا بۆ ڕۆژنامەی "الزمان"ی عەرەبی، بەلاّم بلاّویان نەكردەوە. تێكستە كوردییەكە لەلایەن كاك ئاكۆ محەممەدەوە لەعەرەبییەوە وەرگێڕدراوە). رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١١٢- ٢٠٠١/١١/١٥- هەولێر- كوردستان.
٣٦-بێڕەوشتیی چەند توركمانێك لەسەر سنووری باكوور- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٢٣- ٢٠٠٢/٥/١٥- هەولێر- كوردستان.
٣٧-نە باشووری كوردستان و نە كوردستانی ئێڕاق!- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٢٤- ٢٠٠٢/٥/٣١- هەولێر- كوردستان.
٣٨-خۆرهەلاّتی تیمۆر، دەبێتە نوێترین دەوڵەتی سەرزەمین- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٢٤- ٢٠٠٢/٥/٣١- هەولێر- كوردستان.
٣٩-راسیستەكانی ئەوروپا!- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٢٥- ٢٠٠٢/٦/١٥- هەولێر- كوردستان.

٤٠-خۆشبەختانە شادیی تورکان تاسەر نەبوو- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٢٦- ٢٠٠٢/٧/١- هەولێر- کوردستان.

٤١-من لەمێژە دەستم لە حیزبەکان شوشتووە- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٢٧- ٢٠٠٢/٧/١٥- هەولێر- کوردستان.

٤٢-پێشبینییەکی ناخۆش بۆ پەیوەندیی نێوان کوردو تورکمان- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٢٨- ٢٠٠٢/٨/١- هەولێر- کوردستان.

٤٣-وەرگرتنی تایبەت لە زانکۆکانی کوردستاندا- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٢٩- ٢٠٠٢/٨/١٥- هەولێر- کوردستان.

٤٤-بۆچی پێم ناخۆش بوو مەلا کرێکار گیرا!- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٣٣- ٢٠٠٢/١٠/١- هەولێر- کوردستان.

٤٥-ئاشتیی راستینە- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٣٤- ٢٠٠٢/١٠/١٥- هەولێر- کوردستان.

٤٦-داوای لێبووردن دەکەم!- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٣٥- ٢٠٠٢/١١/١- هەولێر- کوردستان.

٤٧-هیوادارم پێشبینییەکەم راست دەرنەچێ- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٣٩- ٢٠٠٣/١/١- هەولێر- کوردستان.

٤٨-سووڕی ژیانی کۆمۆنیستەکانی کورد لەسروشتدا- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٤٠- ٢٠٠٣/١/١٥- هەولێر- کوردستان.

٤٩-نامەی شادمانی- ئەم نامەیە بەزمانی عەرەبی لەگەرمەی جەنگی کەنداوی سێیەمدا نووسراو دوو جار نێردرا بۆ رۆژنامەی ئەلحەیات، بەلام بلاویاننەکردەوە!- ٢٠٠٣/٤/٥.

٥٠-من بوومایە لەجیاتیی کاك فەلەکەدین کاکەیی وام دەگووت!- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٤/١٦.

٥١-پانۆرامای رووداوەکانی جەنگی کەنداویسێیەمو پەیوەندییان بەکوردەوە- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٤/٢٩.

٥٢-کەمبوونەوەی دۆستەکانی ئامریکاو دەوڵەتی کوردی- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٥/١.

٥٣-کەرکوك و سیناریۆکانی- رۆژنامەی بارزان- رۆژنامەیەکی گشتییە لە ئەمەریکا دەردەچیّ- ژمارە ٤٠و ٤١- لاپەڕە ١٦- مایی ٢٠٠٣. ماڵپەڕی کوردستان نێت ٢٠٠٣/٥/٧.

٥٤-کوردو بەغدا- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٥/٨.

٥٥-کوردو جامیعەی عەرەبی- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٥/١٣.

٥٦-سیناریۆیەکی دیکە بۆ کەرکوك!- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٥/١٤.

٥٧-دەنگی زوڵاڵی شۆڕش، حەمە رەشید هەرەس- ماڵپەڕی کوردستان نێت و دەنگەکان- ٢٠٠٣/٥/١٥.

٥٨-پڕۆلیتاران؟!، ئەمەتان لەچی؟!و ئەوەتان لەچی؟!- هەفتەنامەی جەماوەر- ژمارە ٣١- هەولێر- ٢٠٠٣/٥/٢٦. ماڵپەڕی دەنگەکان و پاسۆك- ٢٠٠٣/٥/١٥.

٥٩-کراسێك لە حیزبوڵلای کورد دادڕن!- هەفتەنامەی جەماوەر- ژمارە ٣٣- هەولێر- ٢٠٠٣/٦/٩. کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٥/١٨.

٦٠-نامەیەك بۆ عەبدولباری عەتوان- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٥/١٩.

٦١-بڕیارێکی نادادپەروەرانە- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٥/٢٠.

٦٢-پێشگیریی جەنگی ناوخۆ لەکەرکوکدا بڕیاری بوێرانەی دەوێت- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٥/٢٢.

٦٣-کەری زێڕین؟!- هەفتەنامەی جەماوەر- ژمارە ٣٤- هەولێر- ٢٠٠٣/٦/١٦. ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٦/١٠.

٦٤-هەواڵێك لەخاتوو "تادوهیبا"ی میتانی، "نێڤەرتیتی- ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٦/١٤.

٦٥-چەند مەرجێکی سەرکەوتنی ریفراندۆم- رۆژنامەی میدیا- ژمارە ١٤٧- لاپەڕە ٢- ٢٠٠٣/٩/٩- کوردستان- هەولێر. ماڵپەڕی کوردستان نێت- ٢٠٠٣/٩/٤.

دەتوانن تەواوی نووسینەکانی هاوڕێ باخەوان لەسەر وێبی
http://www.bakhawan.com
بخوێننەوە

گەر خۆرئاوا بەکارو کردەوەکانی خۆیدا نەچێتەوەو کەمێك خەمی زەوینشینەکان بەگشتی نەخوات. ئەوا نەك خۆرئاوا ئاساییش و ئەم خۆشی و بێکێشەییەی ئێستای لەدەست دەدات، بەڵکو بەهۆی هەر ئەو چەکانەی کە خۆیان دروستیان کردووە! ئەو پلانێتەی کە ئێمە لەسەری دەژین و پێی دەگوترێت زەوی لەبەریەك هەڵدەوەشێت و زیانەکانیشی بۆ مرۆڤ و مرۆڤایەتی و شارستانی ئەوەندە گەورە دەبێت کەکەس نەتوانێت بۆ نەوەی داهاتووی بگێڕێتەوە. چونکە ئەوکات نە بوونەوەرێك بوونی دەبێت پێی بگووترێت مرۆڤ، نە پلانێتێکیش لەهەسارەی خۆردا بوونی دەبێت کە پێی بگووترێت زەوی!....